

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**VLOGA REGIONALNE AGENCIJE
(REGIONALNEGA CENTRA ZA RAZVOJ)
PRI RAZVOJU ZASAVJA**

Ljubljana, junij 2008

JERNEJ LESKOVŠEK

IZJAVA

Študent Jernej Leskovšek izjavljam, da sem avtor te zaključne strokovne naloge, ki sem jo napisal pod mentorstvom prof. dr. Marjana Senjurja, in da dovolim njeno objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 30. junij 2008

Podpis: _____

Kazalo

Uvod	1
1 Regionalna razvojna agencija (RRA)	2
1.1 Pojem regionalne razvojne agencije	2
1.2 Zakonska določila o regionalnih razvojnih agencijah	2
1.3 Naloge regionalnih razvojnih agencij	6
1.4 Institucije, sodelujoče z regionalnimi razvojnimi agencijami	7
1.4.1 Svet za strukturno politiko	7
1.4.2 Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko ..	7
1.4.3 Javni sklad Republike Slovenije za regionalni razvoj in razvoj podeželja	8
1.5 Vloga države pri razvoju regionalnih razvojnih agencij	8
1.6 Kritika države zaradi slabe vizije in nepreglednega delovanja RRA	9
2 Regionalni center za razvoj (RCR)	10
2.1 Regionalni center za razvoj – osnovni podatki	10
2.2 Predstavitev družbeno-ekonomskega stanja v Zasavju	11
2.2.1 Demografija	12
2.2.2 Gospodarstvo (BDP, BDV, trg dela)	12
2.2.3 Izobrazba	15
2.3 Indeks razvojne ogroženosti (na primeru Zasavja)	15
2.3.1 Metodologija indeksa razvojne ogroženosti	15
2.3.2 Rezultati IRO-ja za slovenske regije	16
2.4 Zasavski zakon	17
2.5 Predstavitev zasavske problematike in temeljni kamni RCR-ja	21
2.5.1 Človeški viri	22
2.5.2 Gospodarstvo	23
2.5.3 Okolje in prostor	24
2.6 RCR-jeva orodja za odpravljanje pomanjkljivosti na področju gospodarstva	25
2.7 Praktična primera razvoja	27
2.7.1 Hotel Medijske Toplice, d. d.	27
2.7.2 Dewesoft, d. o. o.	29
3 Regionalni razvojni program zasavske regije 2007–2013	30
3.1 Regionalni razvojni program zasavske regije 2007–2013 – opredelitev	30
3.2 Regionalni razvojni program zasavske regije 2000–2006 – rezultati	31
3.3 Regionalni razvojni program zasavske regije 2007–2013 – predstavitev programa	31
3.3.1 Razvoj podpornih institucij in promocija regije	32
3.3.2 Gospodarstvo	32
3.3.3 Razvoj človeških virov in podpornega okolja	34
3.3.4 Okolje in prostor	36
3.3.5 Razvoj infrastrukture v regiji	36
3.3.6 Razvoj podeželja in spodbujanje kmetijstva ter gozdarstva v regiji	37
3.4 Regionalni razvojni program zasavske regije 2007–2013 – predstavitev finančne konstrukcije	37
3.5 Pogled v prihodnost in možnosti nadaljnjega razvoja Zasavja	39
Sklep	40
Literatura in viri	42
Priloge	45

Kazalo tabel:

Tabela 1: Poslovni rezultati RCR-ja (število zaposlenih, prihodki, dodana vrednost, čisti dobiček) v obdobju 1997–2006	11
Tabela 2: Gibanje BDP-ja na prebivalca v Zasavju in Sloveniji v obdobju 1995–2005	13
Tabela 3: Stopnja registrirane brezposelnosti meseca januarja v Zasavju in Sloveniji v obdobju 2000–2008	14
Tabela 4: Povprečna mesečna bruto plača meseca januarja v Zasavju in Sloveniji v obdobju 2000–2008	15
Tabela 5: Izračun indeksa razvojne ogroženosti iz vrednosti kazalnikov za slovenske statistične regije in Slovenijo (podatki za obdobje 2001–2005)	17
Tabela 6: Sredstva, namenjena za postopno zapiranje Rudnika Zagorje v obdobju 1996–2000	18
Tabela 7: Proračunska sredstva, namenjena za postopno zapiranje Rudnika Trbovlje - Hrastnik v obdobju 2000–2004	19
Tabela 8: Maksimalna vrednost državnih sredstev, namenjenih za prestrukturiranje Zasavja v obdobju 2003–2006	20
Tabela 9: Realizacija državnih sredstev, namenjenih za prestrukturiranje Zasavja po navedenih ukrepih pomoči v obdobju 2001–2004	20
Tabela 10 a in b: Primerjava poslovne uspešnosti Hotela Medijske Toplice in Term Snovik v obdobju 2002–2006	28
Tabela 11: Sredstva, namenjena prioritetam, v RRP-ju 2007–2013	38

Uvod

Zasavska regija je ena izmed najbolj specifičnih regij v Sloveniji – zaradi svoje majhnosti, zanimive lege, velike gostote poseljenosti prebivalstva in nekoč tipične industrijske usmerjenosti. Ta usmerjenost se je v zadnjem desetletju 20. stoletja končala in začelo se je prestrukturiranje gospodarstva. S tem se je v razvoju Zasavja začelo povsem novo obdobje, ki ga bom poskušal predstaviti in čim bolj podrobno analizirati s strani glavnega subjekta na področju razvoja v Zasavju (regionalne agencije za razvoj).

Danes je Zasavje še vedno v procesu prestrukturiranja. Čeprav je bilo ob sprejetju zakonskih določil, ki so narekovala postopno zapiranje zasavskih premogovnikov, v načrtu, da se bo proces prestrukturiranja končal do leta 2012, je bil rok nato podaljšan do leta 2015. Namen moje diplomske naloge je tako dokazati, da se prestrukturiranje zasavskega gospodarstva še ni popolnoma zaključilo, obenem pa želim dokazati tudi, da bi bilo lahko s strani regionalnega centra za razvoj in države na področju spremembe strukture zasavskega gospodarstva narejeno precej več. S tem mislim tako na konkretne projekte kakor na smotnejšo rabo sredstev, ki jih je za prestrukturiranje namenila država.

V diplomskem delu se posvečam trem večjim sklopom obravnave. V prvem delu diplomske naloge predstavljam pojem regionalne razvojne agencije (v nadaljevanju RRA), ki je eden izmed nosilcev regionalne politike v Sloveniji od leta 1999. V uvodnem delu je največ besedila namenjenega zakonskim določilom, ki so tik pred koncem 20. stoletja in na začetku 21. stoletja zaznamovala razvoj RRA. V nadaljevanju veliko pišem o nalogah, ki jih opravljajo RRA, nekaj besed sem namenil tudi preostalim nosilcem regionalne strukturne in razvojne politike, ki sodelujejo z RRA. Omenimo še del, v katerem opredeljujem sodelovanje RRA z državo, ter sklop, v katerem dodam nekaj kritičnih besed na račun države, ki nenatančno opredeli, kateri so dolgoročni cilji RRA in s čim naj bi bil upravičen njihov obstanek.

Drugi del je za razliko od prvega precej bolj praktičen, saj se v njem posvetim predstavitvi Regionalnega centra za razvoj v Zagorju (v nadaljevanju RCR), ki opravlja razvojne naloge na področju Zasavja. Po kratki predstavitvi osnovnih podatkov RCR-ja sledi predstavitev gospodarskega stanja zasavske regije s pomočjo različnih kazalnikov ter na podlagi indeksa razvojne ogroženosti, ki predstavlja enotni sestavljeni kazalnik za spremljanje regionalne razvojne politike. V nadaljevanju poskušam bralcu čim boljše predstaviti zakonska določila v okviru Zasavskega zakona, ki so jih različne vlade Republike Slovenije sprejele z namenom čim hitrejšega prestrukturiranja zasavskih podjetij, na čelu z Rudnikom Zagorje in Rudnikom Trbovlje - Hrastnik. Ob koncu drugega dela diplomske naloge pa se posvečam gospodarski problematiki obravnavane regije in podrobnemu pregledu vseh orodij, s katerimi RCR odpravlja pomanjkljivosti in s tem povezan gospodarski zaostanek regije, ter na kratko predstavljam dve podjetji, ki sta se razvijali s pomočjo RCR-ja (Medijske Toplice in Dewesoft).

Tretje poglavje diplomskega dela je namenjeno predstavitvi osnovnih komponent zasavskega regionalnega razvojnega programa (v nadaljevanju RRP) za obdobje 2007–2013, rezultatom preteklega RRP-ja za obdobje 2000–2006, podrobnemu pregledu programa RRP-ja za obdobje 2007–2013 ter njegovi finančni konstrukciji. Za konec pa sledi še kratka analiza stanja v Zasavju, ki mi ga je približala gospa Staša Baloh Plahutnik, ki je sicer vodja Podjetniškega inkubatorja v RCR-ju.

Na koncu diplomske naloge navajam še povzetek najpomembnejših opažanj (sklepne misli), sledi tudi seznam vse uporabljene literature in uporabljenih virov.

1 Regionalna razvojna agencija (RRA)

1.1 Pojem regionalne razvojne agencije

Pojem oziroma termin **regionalne razvojne agencije** se je prvič pojavil v Uradnem listu Republike Slovenije leta 1999, ko je bil vključen v **Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja** (1999). Regionalne razvojne agencije (v nadaljevanju RRA) lahko glede na nastanek uvrstimo v tri podskupine. Prva podskupina je nastala iz regionalnih podjetniških centrov, ki so bili ustanovljeni kot del mreže Pospeševalnega centra za malo gospodarstvo. Druga podskupina se je razvila iz nekdanjih javnih (mestnih) zavodov, tretja oblika razvoja pa se je razvila v obliki popolnoma nove organizacije.

Ob nastanku termina RRA smo te uvrščali med nosilce regionalne strukturne politike. Poleg RRA so v to skupino sodili tudi Svet za strukturno politiko, Agencija za regionalni razvoj, Sklad za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja ter pristojna ministrstva. V nadaljevanju bom ob določilih, ki so jih sprejele vlade Republike Slovenije in jih je nato potrdil tudi parlament, predstavil pomembne dele zakonskih določil, ki se nanašajo na RRA.

1.2 Zakonska določila o regionalnih razvojnih agencijah

Razvoj regionalnih razvojnih agencij se je začel z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (v nadaljevanju ZSRR, 1999) leta 1999 in je v obdobju naslednjih šestih let doživel hiter napredek. Aktualno veljavna zakonska določila so zapisana v **Zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja** (v nadaljevanju **ZSRR-1**, 2005). ZSRR-1 je v primerjavi s predhodnimi zakonskimi določili precej oklestil pomen regionalnih razvojnih agencij, kar bom poskusil tudi dokazati, in sicer ob predstavitvi veljavne zakonodaje in konkretnih zakonskih določil, ki so bila na področju RRA v veljavi med letoma 2000 in 2004.

ZSRR-1 (2005) v svojem besedilu ne omenja pojma Regionalne razvojne agencije, se pa zato usmeri na preostale tri subjekte regionalnega razvoja. Najprej predstavljam **zvezo občin** na

ravni razvojne regije. Zveza občin v regiji je zveza, ki zajema vse občine v eni regiji. Organ odločanja v zvezi občin je **svet regije**. V primeru, ko občine niso povezane v zvezo, imajo lahko klub temu svet regije, zastopniki v njem so župani posameznih občin. Ti kot predstavniki v svetu regije lahko opravljajo tudi naloge zveze občin. Poleg zveze občin in sveta regije pa ZSRR-1 pozna tudi **regionalni razvojni svet**, ki ga ustanovi zveza občin. Tudi tu je mogoče, da se regionalni razvojni svet ustanovi, če ni ustanovljena zveza občin.

Če zveza občin na ravni razvojne regije ni opredeljena, zakon v nadaljevanju navaja, da lahko sredstva, ki jih iz državnega proračuna kot regionalno spodbudo za razvoj nameni država, prejme tudi **subjekt, ki izvaja regionalni razvoj** na tem območju (denimo, regionalna razvojna agencija). Omenjena sredstva se zagotovijo v obliki »transferja« na podlagi pogodbe, ki jo skleneta državni organ, pristojen za regionalni razvoj, in zveza občin oziroma subjekt, ki na regionalni ravni skrbi za razvoj, če zveza občin ne obstaja. Državna finančna pomoč pa se nato zbira na računu zveze oziroma regionalnega razvojnega subjekta. V nadaljevanju bo mogoče opaziti, da je bilo financiranje v obdobju med leti 2000 in 2004 precej bolj dosledno obravnavano in je v zakonodaji poleg države in dobitnikov pomoči enakovredno upoštevalo tudi regionalne razvojne subjekte, kar pa se je z ZSRR-1 spremenilo, saj zakon iz leta 2005 glavnino predpisov namenja neposrednim razvojnim spodbudam, pri katerih pa v procesu pogosto izpušča regionalne razvojne subjekte.

V ZSRR-1 je tako imenovani subjekt, ki spodbuja razvoj na regionalni ravni, definiran kot subjekt, ki izvaja splošne razvojno-pospeševalne naloge v regiji na področju strokovne, tehnične in administrativne podpore za delovanje sveta regije in regionalnega razvojnega sveta. Z zakonom je treba ob ustanovitvi pravne organizacijske oblike (subjekta), ki skrbi za regionalni razvoj, s pogodbo določiti medsebojna razmerja z občinami. Vsa ostala zakonska določila pa so v rokah ministra, ki je pristojen za regionalni razvoj. Ta vodi evidenco subjektov, določa minimalne pogoje za opravljanje nalog subjekta, določa tudi obvezne elemente akta o ustanovitvi subjekta ter določi pogodbe za izvajanje nalog, ki so v javnem interesu.

Ob predstavitvi ZSRR-1, ki je ključni zakonski element **skladnega regionalnega razvoja**, velja kot pozitivno lastnost omeniti doslednost na področju **regionalnih razvojnih programov** (v nadaljevanju RRP), ki jih pripravljajo RRA, in segmentu **državnih pomoči** posameznim manj razvitim področjem. Tako je po ZSRR-1 strategija regionalnega razvoja Slovenije podlaga za pripravo regionalnih razvojnih programov. Ti pa morajo biti ob nastanku usklajeni z državnim razvojnim programom. Državni razvojni program predstavlja dogovor med regijami in državo o prihodnjem regionalnem razvoju.

ZSRR-1 na področju regionalnih razvojnih programov vsebuje naslednja pomembna določila:

- Z RRP se uskladijo razvojni cilji na področju gospodarstva, socialnega, izobraževalnega, javnozdravstvenega, prostorskega, okoljskega in kulturnega razvoja v regiji ter določijo instrumenti in viri za njihovo uresničevanje.
- RRP mora sprejeti svet regije najmanj leto in pol pred iztekom prejšnjega programskega obdobja.
- RRP je sestavljen iz strateškega in programskega dela. **Strateški del** se lahko pripravi za več razvojnih regij skupaj in zajema analizo trenutnega stanja, probleme razvoja, razvojna predvidevanja sektorskih razvojnih programov, skupno regionalno vizijo, cilje, usmeritve in razvojne prioritete področja. **Programski del** je sestavljen iz razvojnih programov regionalnega pomena s časovnim in finančnim ovrednotenjem ter navedbo predvidenih virov financiranja, sistemov spremljanja in vrednotenja programov ter organiziranosti za izvajanje RRP-ja.

Poleg že opisanega regionalnega razvojnega programa pa ZSSR-1 uvaja tudi območni razvojni program, to je program, ki je napisan samo za potrebe nekaj občin. Območni regionalni program seveda sloni na RRP-ju posamezne regije (napisana naj bi bila skladno), ki je temeljni kamen za razvoj celotnega območja in vključuje vse posamezne občine nekega območja. Še posebej smiselni so območni razvojni programi na območjih, ki so s posebnimi predpisi ministrstva ali lokalne skupnosti določena za varstveno območje ali pa območje v prestrukturiranju.

Kot sem že omenil, pa so bila pred ZSRR-1 v veljavi zakonska določila, ki so precej bolj natančno določala delovanje RRA. Prvi zakonski akt, ki je po ZSRR (1999) opredelil RRA, je bil **Pravilnik o organizaciji in pogojih za opravljanje nalog regionalne agencije** (2000). V njem je tudi besedilo, ki govori o pogojih, ki jih mora RRA izpolnjevati, če želi pridobiti status RRA po Zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR, 1999). Na tem mestu navajam takrat potrebne pogoje, ki so bili precej bolj natančno določeni kot zdaj, ko so v domeni ministra, pristojnega za razvoj:

- RRA je izpolnjevala pogoje za pridobitev statusa, če jo je ustanovila večina občin statistične regije oziroma je dala pooblastilo za pripravo regionalnega razvojnega programa in opravljanje razvojnih nalog.
- RRA je pridobila status tudi v primeru, ko je imela ustrezne kadre, prostore in opremo za izvajanje dejavnosti ter je izkazovala kapitalsko ustreznost za izvajanje nalog.
- Poleg tega je morala RRA prikazati tudi strokovno usposobljenost za opravljanje nalog, ki so bile predpisane s tem pravilnikom.

Poleg že naštetih pogojev, ki jih je morala RRA izpolnjevati, če je želela pridobiti status regionalne razvojne agencije, omenimo še način evidentiranja RRA pri državnih institucijah. Po pravilniku iz leta 2000 je bila glavna evidenca RRA pri Agenciji Republike Slovenije za regionalni razvoj (po letu 2006 je njene naloge prevzela Služba Vlade Republike Slovenije za

lokalno samoupravo in regionalno politiko), danes pa za seznam obstoječih pravnih subjektov na področju regionalnega razvoja skrbi minister za razvoj.

Dodajam, da je bilo v zakonodaji iz leta 2000 mogoče najti tudi sistem financiranja RRA. Te so se financirale iz **sredstev ustanoviteljev in sredstev za izvajanje projektov v okviru programov državnih razvojnih spodbud, mednarodnih pomoči in ostalih sredstev zainteresiranih naročnikov**. RRA so tako lahko pridobile sredstva iz državnega proračuna s predložitvijo štiriletnega okvirnega programa dela in podrobnega letnega finančnega načrta. Sredstva so bila s strani države nakazana na račun RRA najkasneje do konca maja tekočega leta. Ko je šlo za dodeljevanje državnih spodbud, pa velja omeniti tudi merila in kriterije, na podlagi katerih so se proračunska sredstva dodeljevala posameznim fizičnim oziroma pravnim osebam. V prvi vrsti pri razdeljevanju spodbud je bil skladni regionalni razvoj, poleg tega pa so bile spodbude razdeljene tudi skladno s predpisi s področja izvajanja državnega proračuna.

Tudi pri upravljanju dejavnosti financiranja je mogoče opaziti zmanjšan pomen RRA po letu 2005 (ZSRR-1). Z novimi zakonskimi določili je bilo predpisano, da se regionalne naloge, ki so v javnem interesu države, financirajo iz proračuna kot regionalna spodbuda. Obseg državnega sofinanciranja se določi na podlagi dejanskega obsega dejavnosti po merilih in kriterijih, ki jih določi minister, pristojen za regionalni razvoj. Do izvedbe denarnega »transferja« pa pride le v primeru, ko organ, pristojen za regionalni razvoj, in zveza občin oziroma subjekt, ki regionalni razvoj izvaja, skleneta pogodbo. V njej se mora zveza občin oziroma subjekt zavezati, da bo iz lastnih virov pokrila razliko sredstev, ki so potrebna za opravljanje nalog v javnem interesu.

Dejansko so se zakonska določila v zvezi z RRA hitro dopolnjevala in leta 2001 je bil pripravljen **Pravilnik o spremembah Pravilnika o organizaciji in pogojih za opravljanje nalog RRA (2001)**. Ta je pomemben zaradi pogoja, ki je bil dodan k že obstoječim pogojem in se je nanašal na **nedobičkonosno opravljanje dejavnosti RRA**, s katerimi se je obstoječim RRA preprečilo porabljanje proračunskih sredstev v dobičkonosnih dejavnostih, ki jih RRA opravljajo na prostem trgu. Omenimo pa naj tudi **Pravilnik o organizaciji in pogojih opravljanja nalog RRA (2004)**. Najpomembnejša določila, ki jih je prineslo besedilo, so se navezovala na upravljanje z **mikrokreditno, štipendijsko in garancijsko shemo**. Po zakonih iz pravilnika je lahko RRA upravljala vse tri sheme, ko je pridobila posebno potrdilo o usposobljenosti s strani Agencije Republike Slovenije za regionalni razvoj, ki pa je bila medtem ukinjena. Po podatkih Igorja Strmšnika, namestnika direktorja pri Službi Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko, s katerim sem opravil krajši razgovor, so RRA še vedno pristojne za vzpostavitev vseh oblik finančnih shem (ZSRR-1, 2005). Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve pa je pristojno za spremljanje delovanja posameznih oblik shem, na podlagi Zakona o štipendiranju (2007) in Pravilnika o dodeljevanju državnih štipendij (2008).

1.3 Naloge regionalnih razvojnih agencij

Naloge regionalnih razvojnih agencij so se, podobno kot zakonska določila, hitro spreminjala med leti 1999 in 2005. Prve naloge RRA je tako opredelil Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja iz leta 1999. RRA so bile zadolžene za pripravo regionalnih razvojnih programov ter drugih dogovorjenih nalog s področja regionalne strukturne politike, ki so se nanašali na pospeševanje gospodarskega, socialnega, prostorskega in okoljskega razvoja. Poleg tega so lahko opravljale tudi izvajalske naloge s področja regionalne strukturne politike.

V naslednjih šestih letih so se **naloge RRA močno širile in do leta 2004** so dobivale vse več nalog in pristojnosti na področju spodbujanja regionalnega razvoja. Z Zakonom o skladnem regionalnem razvoju iz leta 2005 pa se je vloga RRA spremenila, in tako so v ospredje enakovredno stopili preostali trije subjekti regionalnega razvoja: zveza občin, svet regije in regionalni razvojni svet.

Naloge zveze občin so po zakonu iz leta 2005 naslednje: **sprejem regionalnega razvojnega programa za srednjeročno obdobje sedmih let**, potrjevanje izvedbenega načrta regionalnega razvojnega programa, potrjevanje kriterijev oziroma meril za pripravo seznama prioriteten regionalnih razvojnih projektov, imenovanje predstavnikov v razvojni svet kohezijske regije, določanje organiziranosti institucij na ravni razvojne regije ter ustanovitev in izvrševanje upravljaljskih pravic v pravni osebi, ki izvaja razvoj na regionalni ravni, sklenitev pogodbe o financiranju delovanja regionalnih institucij med zvezo ali občinami in drugimi partnerji na ravni razvojne regije, nadzor nad delom subjekta, ki izvaja razvoj na regionalni ravni, predstavljanje razvojne regije in sodelovanje z regijami drugih držav.

ZSRR-1 je opredelil tudi **naloge regionalnega razvojnega sveta**, in sicer: **sprejemanje sklepov o pripravi regionalnega razvojnega programa** ter drugih odločitev v postopku njegove priprave, priprava predloga izvedbenega načrta regionalnega razvojnega programa, spremljanje in vrednotenje regionalnega razvojnega programa, imenovanje predstavnikov v razvojni svet kohezijske regije, sodelovanje v programskih svetih za pripravo regionalnih zasnov prostorskega razvoja na območju razvojne regije, imenovanje vodij odborov regionalnega razvojnega sveta, sprejem pravil svojega delovanja, obravnava drugih zadev regionalnega pomena.

Poleg pravkar naštetih nalog zveze občin in regionalnega razvojnega sveta ugotavljam, da je glavnina nalog tudi po sprejetju ZSRR-1 ostala na plečih subjekta, ki na regionalni ravni v javnem interesu spodbuja razvoj. Ta subjekt je z drugimi besedami regionalna razvojna agencija. V nadaljevanju predstavljam njene primarne naloge.

Poglavitna naloga RRA je priprava regionalnega razvojnega programa za obdobje sedmih let in s tem povezana nadaljnja usklajevanja regionalnega razvojnega programa z državnimi dokumenti razvojnega načrtovanja. Po pripravi programa se delo RRA usmeri na

pripravo izvedbenega načrta regionalnega razvojnega programa in usklajevanje programa z državnim in občinskim proračunom, glede na možnosti, ki jih finančna situacija dopušča. V obdobju, ko se program izvaja, je naloga RRA spremljanje, poročanje in nadzor nad izvajanjem regionalnega razvojnega programa in območnih razvojnih programov, vključno z analizo in izdelavo ocen vplivov na zdravje, okolje in enake možnosti.

Poleg naštetih splošnih nalog pa RRA opravljajo tudi **konkretne naloge**, kot so svetovanje, informiranje in pomoč pri pripravi regionalnih projektov, pomembnih za razvoj območja, izvajanje razpisov za projekte iz izvedbenega načrta regionalnega razvojnega programa, promocija razvojne regije in investicij v razvojni regiji (lobiranje), svetovanje in pomoč pri prijavi projektov na razpise za dodeljevanje regionalnih spodbud, vzpostavljanje regijskih garancijskih in mikrokreditnih shem ter drugih finančnih shem, vzpostavljanje regijskih poslovnih con in pripadajoče razvojne infrastrukture ter vzpostavljanje regijskih štipendijskih shem ter regijskih visokošolskih študijskih središč v povezavi s potrebami gospodarstva v posamezni regiji.

1.4 Institucije, sodelujoče z regionalnimi razvojnimi agencijami

Med nosilce regionalne in strukturne politike v Sloveniji po letu 2005 uvrščamo Svet za strukturno politiko, Službo Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko ter Javni sklad Republike Slovenije za regionalni razvoj in razvoj podeželja.

1.4.1 Svet za strukturno politiko

V Zakonu o skladnem regionalnem razvoju (1999) je definiran kot **usklajevalni organ vlade**, ki je odgovoren za koordinacijo predlogov dokumentov za izvajanje regionalne strukturne politike na državni ravni ter za oblikovanje in usklajevanje državnih razvojnih spodbud in mednarodnih finančnih pomoči. Člani sveta so ministri in državni sekretarji, ki dodeljujejo spodbude, pomembne za skladen regionalni razvoj. Na čelu sveta je minister, pristojen za razvoj. Svet za strukturno politiko je edini nosilec regionalne in strukturne politike, ki se je ohranil v prvotni obliki skozi celotno slabo desetletje svojega razvoja.

1.4.2 Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko

Je organ, ki po Zakonu o skladnem regionalnem razvoju (2005) sodeluje z drugimi ministrstvi in **skrbi za oblikovanje nacionalnih ciljev regionalne politike** in njihovo uresničevanje v okviru ekonomske politike vlade in kohezijske politike EU. Na področju regionalnega razvoja ima Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko naslednje naloge in pristojnosti:

- usklajuje regionalne spodbude ter določa in financira posebne ukrepe regionalne politike,
- vodi, nadzoruje in usklajuje izvajanje Državnega razvojnega programa,
- vodi pripravo sporazumov z EU, na podlagi katerih Republika Slovenija prejema sredstva kohezijske politike EU,

- deluje na procesih oblikovanja evro regij in ostalih čezmejnih regionalnih razvojnih povezav,
- izvaja koordinacijo politike trajnostnega razvoja,
- vzpostavlja enotni informacijski sistem na področju spodbujanja regionalnega razvoja.

1.4.3 Javni sklad Republike Slovenije za regionalni razvoj in razvoj podeželja

Po Zakonu o skladnem regionalnem razvoju (2005) je ta sklad **namenjen trajnejšemu doseganju ciljev na področju regionalnega razvoja in razvoja podeželja**. Sklad dodeljuje in posreduje regionalne spodbude iz svojega namenskega premoženja in državnega proračuna na podlagi pogodb z neposrednimi proračunskimi uporabniki. Pri dodeljevanju spodbud sklad izvaja politiko spodbujanja skladnega regionalnega razvoja in politiko razvoja podeželja.

Pri dodeljevanju spodbud sklad sodeluje z Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje, Agencijo Republike Slovenije za okolje, Agencijo Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja, z namenom zagotavljanja celovite ponudbe povratnih in nepovratnih razvojnih sredstev. Sklad sodeluje tudi z že večkrat omenjenim subjektom, ki v javnem interesu spodbuja regionalni razvoj (regionalna razvojna agencija). Njuno sodelovanje temelji na oblikovanju in spodbujanju regijskih finančnih shem.

1.5 Vloga države pri razvoju regionalnih razvojnih agencij

V Pravilniku o organizaciji in pogojih opravljanja nalog RRA (2000) najdemo tudi povezave med RRA in ostalimi vladnimi institucijami. RRA pri svojem delu sodelujejo s Službo Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko, z drugimi RRA, z Javnim skladom Republike Slovenije za regionalni razvoj in razvoj podeželja, z Agencijo za kmetijske trge in razvoj podeželja, Pospeševalnimi centri za razvoj malega gospodarstva, zbornicami, socialnimi partnerji ter ostalimi razvojnimi in finančnimi organizacijami, ki delujejo v regiji, kjer je locirana RRA.

Na tem mestu je treba izpostaviti že večkrat omenjeno **spremenljivo vlogo države** pri razvoju regionalnih razvojnih agencij. Vse do leta 2004 se je vpliv regionalnih razvojnih agencij pri razvoju močno širil in napredoval, s spremembo oblasti (po volitvah leta 2004) pa je vlada, s predsednikom Janezom Janšo na čelu, skrčila pristojnosti in naloge RRA. Do tega sklepa je mogoče priti na podlagi primerjave zakonskih določil, ki so bila izdana pred oktobrom 2004 in po njem. V obdobju dr. Janeza Drnovška in mag. Antona Ropa kot predsednikov vlade se je vloga RRA širila, saj so agencije postale center regionalnega razvoja posameznih regij, z nastopom vlade Janeza Janše pa je nekaj nalog in velika večina pristojnosti prešla na zvezo občin oziroma, bolje rečeno, svet regije in regionalni razvojni svet. Če naštetih subjektov niso bili usposobljeni za opravljanje regionalnih razvojnih nalog, pa je po zakonodaji ZSRR-1 (2005) lahko nastopil subjekt, ki je v javnem interesu namesto omenjenih treh subjektov opravljal regionalne razvojne naloge.

Poleg že naštetih povezav med RRA in različnimi državnimi (vladnimi) institucijami so RRA in država povezane tudi v smislu **lastniških povezav**. V nekaterih izmed 12 evidentiranih RRA (Spletne strani Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalni razvoj, 2008) ima Republika Slovenija lastniški delež, kar jo postavlja v dvojno vlogo. Na eni strani z zakonskimi določili postavlja pravila igre, ki jih morajo RRA spoštovati, na drugi strani pa, s tem ko je (vsaj delni) lastnik, sama odloča o tem, kako bodo RRA poslovale. To po mojem mnenju ni najboljša poteza, saj s tem oblast omejuje prost razvoj RRA in jim kot lastnik diktira delovanje. RRA se ob takšnem delovanju postavlja v slabši položaj v primerjavi z drugimi konkurenti, ki svobodno nastopajo na trgu, in tako lahko RRA zaradi nepremišljenega delovanja lastnikov ostane brez posla oziroma se njeno izvajanje prioritet podredi le poslom, ki so bolj dobičkonosni, in ne skrbi enako za razvoj celotne regije.

1.6 Kritika države zaradi slabe vizije in nepreglednega delovanja RRA

Na tem mestu velja poudariti dejstvo, da dosedanje vlade **niso imele pravega strateškega plana**, kako naj bi se RRA razvijale, poleg tega pa je tudi njihova dejavnost tako močno razvejena v skoraj vseh RRA, da jo je težko kontrolirati, in v preteklosti se je dogajalo veliko nepravilnosti oziroma, bolje rečeno, **nepreglednosti**, s katerimi so si posamezniki v tako rekoč neprofitnih institucijah pridobili večje bogastvo.

Na tem mestu bom poskušal razložiti, kje je bila poanta zgoraj navedenega primera. RRA naj bi bile neprofitne organizacije, ki bi skrbele za napredek in razvoj regije. To seveda deloma drži, deloma pa je bilo mogoče v preteklosti ta položaj tudi izkoristiti, saj so agencije poleg neprofitnih dejavnosti, ki so jih nekoč opravljali javni občinski zavodi (svetovanje gospodarskim subjektom ipd.), sodelovale tudi na trgu in tam konkurirale za različne posle z vidika razvoja posamezne regije. Ti posli so seveda v primeru pravne osebe (družbe z omejeno odgovornostjo) dovoljeni, in tako so RRA lahko poleg neprofitnih dejavnosti opravljale tudi številne dobičkonosne dejavnosti, pri tem pa nepregledno porabile tudi finančna sredstva, ki jim jih je kot spodbudo namenila država.

Menim, da bi bilo tako najbolj smotrno, da bi se država kot lastnik popolnoma umaknila iz večine RRA, saj ni pošteno do drugih lastnikov, da s svojo prisotnostjo kot večinski družbenik narekuje delovanje RRA in sama tudi predpisuje zakonodajo, po kateri se mora ravnati. Menim tudi, da bi bilo najbolj modro ohraniti državo kot družbenika le v razvojnih agencijah, ki delujejo v podpovprečno razvitih regijah. S tem bi država na področju podpovprečnih regij skrbela za dostojen razvoj teh regij, na področju bolj razvitih regij pa bi vse vaje prepustila večjemu številu družbenikov, ki bi sami skrbeli za posle na konkurenčnem tržišču in vodili RRA. Pri agencijah, ki delujejo v podpovprečno razvitih okoljih, pa bi država v obliki finančnih pomoči lažje skrbela za odpravljanje težav, ki nastajajo na teh področjih. Poleg tega bi imela tudi neposreden vpliv na delovanje RRA in s tem prioritete le-tega.

Nenazadnje je v interesu vsake države, da se manj razvite regije razvijajo hitreje in s tem lovijo bolj razvite. **Decentralizem** bi bil, po mojem mnenju, dobrodošel tudi v Sloveniji in pomoč manj razvitim regijam v tej obliki bi bila za začetek zelo dobrodošla. Za območja višje razvitosti pa menim, da bi popolna konkurenca dobro delovala na nadaljnji razvoj, saj bi vsem subjektom, ki delujejo na področju razvoja, omogočila enakovredne možnosti pri sodelovanju, in s tem ne bi bilo več takšnih razlik, kot so bile pred desetimi leti, ko so le najbolj informirani imeli dovolj informacij in znanja, da so lahko svoj kapital investirali v RRA v obliki družb z omejeno odgovornostjo. Če sklenem ta del, bi lahko na kratko dejal, da sem na strani **reorganizacije lastniške strukture RRA**, saj ima trenutno večinski delež v posameznih RRA poleg države in občin le peščica velikih podjetij.

2 Regionalni center za razvoj (RCR)

2.1 Regionalni center za razvoj – osnovni podatki

Regionalni center za razvoj (v nadaljevanju RCR) je **neprofitna gospodarska družba**, katere cilj je **vsesplošni razvoj Zasavja**. RCR je bil **ustanovljen 22. maja 1996**, ko so ga ustanovili predstavniki zasavskih občin, zbornic in razvojnih ustanov. Njegovi dejanski začetki so sicer še leto dni starejši, ko je bilo Zasavje vključeno v program Phare – program tehnične pomoči pri razvoju regije, novembra 1995 pa so župani zasavskih občin (Litija, Zagorje ob Savi, Trbovlje, Hrastnik, Radeče) podpisali memorandum o regionalnem sodelovanju, s katerim so se zavezali k sodelovanju pri razvojnih dejavnostih Zasavja (Spletne strani RCR, 2008).

Družbeniki RCR-ja, ki je v registru družb vpisan kot **družba z omejeno odgovornostjo**, so vse zasavske občine, območne obrtne zbornice, Republika Slovenija, GZS – Območna enota Zasavje, vplivnejša zasavska podjetja (Metalles, d. o. o., Eti, d. d., Banka Zasavje, d. d., Rudnik Zagorje v zapiranju, d. o. o., Rudnik Trbovlje - Hrastnik, d. o. o., Spekter, d. o. o., Steklarna Hrastnik, d. d., Studio Moderna, d. o. o., Svea, d. d., Termoelektrarna Trbovlje, d. o. o., Ultra, d. o. o., Zavarovalnica Triglav, d. d., OE Trbovlje) in fizična oseba **Tomo Garantini**. Zadnji je tudi direktor RCR-ja, predsednik nadzornega sveta pa je **Miroslav Štrajhar**, predsednik uprave Svee, d. d. **Osnovni kapital družbe znaša okrog 200.000 EUR** (Garantini, 2008).

Na tem mestu dodajam še preostala organa, ki opravljata naloge na področju regionalnega razvoja v Zasavju, to sta svet regije in regionalni razvojni svet. **Svet zasavske regije** sestavljajo župani občin, na čelu katerih je Bogdan Barovič, župan občine Trbovlje. **Regionalni razvojni svet zasavske regije** pa je skupaj z odbori precej širši organ, ki ga sestavljajo predstavniki s področja gospodarstva, človeških virov, infrastrukture, okolja in zastopniki občin. Vodja regionalnega razvojnega sveta zasavske regije je Zdenko Fritz. Omenjena organa sem predstavil, da bi lažje razložil osnovne naloge RCR-ja. Svet zasavske regije je po Regionalnem razvojnem programu zasavske regije 2007–2013 (2007, str. 160–161) na 4. seji, 23. januarja 2006, pooblastil RCR kot nosilca priprave, koordinacije izvajanja,

spremljanja, vrednotenja in poročanja o Regionalnem razvojnem programu zasavske regije 2007–2013. Na 9. seji, 28. julija 2006, pa je RCR pridobil še pristojnosti na področju sofinanciranja projektov in izdelave Izvedbenega načrta razvojnega programa za Zasavje za obdobje 2007–2009, kar lahko posplošeno opredelimo tudi kot osnovne naloge RCR-ja, ki jih opravlja v srednjeročnem obdobju. Vloga regionalnega razvojnega sveta zasavske regije pri vzpostavitvi RCR-jevih nalog in pristojnosti je precej manjša, saj le nadzoruje njegovo delovanje in posledično delovanje sveta zasavske regije ter podaja različne predloge. Vire sprotnega financiranja RCR-ja najdemo na spletni strani zasavske regionalne razvojne agencije (2008). Ti viri so:

- država (proračunska sredstva),
- sredstva, pridobljena s storitvami, opravljenimi za podjetja (polovično pripomore k plačilu država),
- evropska sredstva (kohezijski in strukturni skladi, na primer Equal).

Iz tabele 1 so razvidni poslovni rezultati RCR-ja v obdobju 1999–2006, ko se je zasavska regionalna agencija hitro razvijala. Iz trenda lahko ugotovim, da se je RCR relativno hitro razvil v pomembnega igralca na področju regionalne razvojne politike v Zasavju.

Tabela 1: Poslovni rezultati RCR-ja (število zaposlenih, prihodki, dodana vrednost, čisti dobiček) v obdobju 1997–2006

Leto	Št. zaposlenih	Skupni prihodki (v EUR)	Dodana vrednost (v EUR)	Čisti dobiček (v EUR)
1997	0	187.607	-9.814	89.408
1998	0	219.614	-70.925	0
1999	22	729.829	332.691	7.384
2000	17	713.653	243.588	12.108
2001	17	873.752	550.148	87.467
2002	17	1.326.050	644.807	147.029
2003	19	1.278.092	574.967	126.013
2004	19	1.642.788	811.544	113.634
2005	19	1.678.585	751.132	127.818
2006	23	1.951.431	1.007.240	99.211

Vir: IBoN, 2008.

2.2 Predstavitev družbeno-ekonomskega stanja v Zasavju

Zasavje je bilo od leta 1755 tradicionalno **industrijsko in rudarsko-energetsko usmerjeno območje**. Začetki rudarjenja v Zagorju segajo v sredino 18. stoletja, v naslednjih dvesto petdesetih letih pa je večina gospodarskih dejavnosti temeljila na tej dejavnosti. Ob koncu 20. stoletja je zaradi **tranzicijskih dejavnosti** (prehoda iz planskega socializma v tržni kapitalizem), **rudarske konkurence** na manj razvitih trgih (Nigerija, Indonezija) in **velike obremenitve (onesnaženosti) okolja** prišlo do procesnega zapiranja zasavskih

premogovnikov, ki je dejansko končano, pravno formalno pa družbi Rudnik Zagorje v zapiranju, d. o. o., in Rudnik Trbovlje - Hrastnik, d. o. o., še vedno obstajata.

Spremljanje in primerjanje razvitosti posamezne statistične regije je mogoče v primerjavi z drugimi regijami ali državnim povprečjem. V ta namen Senjur (2002, str. 509) predlaga uporabo naslednjih kazalnikov razvitosti: stopnja zaposlenosti delovno sposobnega prebivalstva, družbeni proizvod (BDP) na prebivalca in pričakovana življenjska doba. V nadaljevanju predstavljam stanje v Zasavju tudi s pomočjo kazalnika BDP na prebivalca.

2.2.1 Demografija

V slovenskem merilu je med statističnimi regijami **najmanjša zasavska regija** z 264 kvadratnimi kilometri, na tem območju pa po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (SI-Stat podatkovni portal, 2008) iz leta 2007 živi 45.252 ljudi, torej 171 ljudi/km². S tem je Zasavje na drugem mestu med najbolj poseljenimi slovenskimi statističnimi regijami, kar pa nas ne sme zaslepiti, saj je v Revirjih v zadnjem desetletju prisoten trend odseljevanja. Še leta 2000 je namreč v Zasavju živelo 46.365 ljudi (Si-Stat podatkovni portal, 2008), kar je nekaj več kot 1.100 več kot v začetku leta 2007. Glavni vzrok odseljevanja je predvsem v **ekonomskem stanju Zasavja**. Po neoklasičnem modelu regionalnega razvoja (Richardson, 1973, str. 26) sposobne in hitreje rastoče regije privabijo proizvodne dejavnike (kapital, delovno silo) iz drugih regij, saj se kapital in delo odzivata na razlike v donosih. Kapital odide tja, kjer je večji donos na kapital, delo pa tja, kjer so večje mezde. In prav zadnje se je dogajalo z delovno silo v Zasavju v obdobju 2000–2007, ko je zaradi višjih plač in boljših pogojev za delo odhajala v osrednjeslovensko regijo.

2.2.2 Gospodarstvo (BDP, BDV, trg dela)

Na področju gospodarske razvitosti je v Zasavju prav tako **prisoten močan trend nazadovanja**, ki ga bo treba čim prej spremeniti. Na tem mestu lahko celo zatrdimo, da se nobena od zasavskih občin ne uvršča med gospodarsko nadpovprečno razvite občine, lahko bi celo rekli, da so bližje podpovprečju kot povprečju. Po podatkih (SI-Stat podatkovni portal, 2008) iz leta 2005 je **bruto domači proizvod** (v nadaljevanju BDP) v **Zasavju znašal 9.962 EUR/prebivalca, kar je le 70,57 % državnega povprečja BDP-ja na prebivalca** (14.116 EUR/prebivalca). Še leta 1995 je bil delež doseženega BDP-ja na prebivalca v Zasavju v primerjavi z državnim povprečjem 84-odstoten. Od ostalih statističnih regij v Sloveniji ima v letu 2005 nižji BDP na prebivalca od Zasavja le Pomurska regija (9.399 EUR/prebivalca). Iz tabele 2 je razvidno gibanje zasavskega BDP-ja na prebivalca in gibanje slovenskega BDP-ja na prebivalca v obdobju 1995–2005.

Tabela 2: Gibanje BDP-ja na prebivalca v Zasavju in Sloveniji v obdobju 1995–2005

Leto	BDP na prebivalca v Zasavju (v EUR)	BDP na prebivalca v Republiki Sloveniji (v EUR)	Indeks zasavskega BDP-ja na prebivalca (slo. BDP/preb. = 100)
1995	6.706	8.001	83,8
1996	6.911	8.332	83,0
1997	7.430	8.914	83,4
1998	7.897	9.583	82,4
1999	8.544	10.334	82,7
2000	8.758	10.701	81,8
2001	8.517	11.298	75,4
2002	8.782	12.084	72,7
2003	9.047	12.695	71,3
2004	9.558	13.400	71,3
2005	9.962	14.116	70,6

Vir: SI-Stat podatkovni portal, 2008.

Podobne rezultate dobimo tudi, ko primerjamo, kolikšen je delež BDP-ja zasavske regije v deležu BDP-ja Republike Slovenije. Leta 1995 je bil delež zasavske regije 2 %, deset let kasneje pa je bil ta delež le še 1,6 % (SI-Stat podatkovni portal, 2008)! Zanimivo pa je tudi gibanje razmerja BDP-ja na prebivalca v najbolj razviti slovenski regiji (osrednjeslovenski) in Zasavju. Leta 1995 je bilo to razmerje po podatkih podatkovnega portala SI-Stata 1,65 : 1, leta 2005 pa se je po občutno slabšem razvoju Zasavja v obdobju 1995–2005 to razmerje oblikovalo pri 2,05 : 1!

Podobno nazadovanje v obdobju 1995–2005 kaže tudi primerjava z državnim povprečjem pri drugih kazalnikih. Kranjec (2006a, str. 19) je izračunal indekse na področju dodane vrednosti (indeks zasavske regije: 89), donosnosti kapitala (indeks zasavske regije: 60) in vrednosti naložb na zaposlenega (indeks zasavske regije: 64).

Precej zaskrbljujoče je tudi stanje pri kazalniku **bruto dodane vrednosti**, saj kar tretjino le-te v Zasavju leta 2005 še vedno ustvarijo **rudarstvo in predelovalne dejavnosti** (SI-Stat podatkovni portal, 2008). Sledijo poslovne storitve (19 %) in trgovina (10 %). Zadnji dve dejavnosti bosta morali občutno povečati svoj delež pri ustvarjanju dodane vrednosti, čim več pa bo treba narediti tudi na pridobivanju tujega znanja, s pomočjo katerega bi se dalo povečati dodano vrednost zasavskega gospodarstva. Na tem mestu lahko omenim tudi podatek Kranjca (2006d, str. 18–19), da v regiji prevladujejo predvsem mala in velika podjetja, medtem ko je delež srednje velikih podjetij med vsemi podjetji v regiji manjši od 20 odstotkov.

Med občinami največjo težo v gospodarstvu nosijo trboveljske družbe, ki so ustvarile 49 % neto dodane vrednosti, sledijo zagorska podjetja (35 %) in hrastniška (16 %). Med podjetniki

je slika nekoliko drugačna. Od skupno 948 samostojnih podjetnikov v letu 2005 (Kranjec, 2006b, str. 21) jih je kar 45 % delovalo v Zagorju, sledijo Trbovlje (38 %), na repu je Hrastnik (17 %). Večina zasavskih samostojnih podjetnikov opravlja dela s področja trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov za široko porabo, med bolj rastočimi podjetniki pa so od leta 2004 dalje gradbeniki. Zanimiv je tudi podatek Kranjca (2006c, str. 19), da **81 % zasavskih samostojnih podjetnikov v letu 2005 ni zaposlovalo niti enega zaposlenega**, kar na nek način kaže na pomanjkanje poslovnih priložnosti in verjetno tudi ne dovolj veliko ambicioznost za nadaljnji razvoj majhnega podjetja.

Edini pozitivni trend je mogoče zaznati na področju gospodarstva pri trgu dela, kjer je **Zasavje** v obdobju 2000–2008 občutno **znižalo stopnjo registrirane brezposelnosti**, še posebej izrazit je ta trend od leta 2005 dalje. Stopnja registrirane brezposelnosti se je od leta 2000 dalje znižala za dobrih **sedem odstotnih točk**. Iz tabele 3 je razvidno gibanje stopnje registrirane brezposelnosti v Zasavju in Sloveniji meseca januarja v obdobju 2000–2008.

Tabela 3: Stopnja registrirane brezposelnosti meseca januarja v Zasavju in Sloveniji v obdobju 2000–2008

Leto	Stopnja reg. brezposelnosti v Zasavju (v %)	Stopnja reg. brezposelnosti v Sloveniji (v %)
2000	15,6	13,3
2001	13,9	12,2
2002	14,2	12,0
2003	14,0	11,6
2004	14,9	11,3
2005	13,2	10,4
2006	12,2	10,5
2007	10,1	8,7
2008	8,4	7,4

Vir: Državni portal Republike Slovenije, ISPO, 2008.

Solidni pa so tudi rezultati Zasavja v primerjavi s slovenskim povprečjem na področju povprečnih mesečnih bruto plač. V tej primerjavi je na podlagi podatkov za mesec januar 2008 Zasavje na šestem mestu med 12 slovenskimi statističnimi regijami. Iz tabele 4 pa je mogoče razbrati gibanje povprečne mesečne bruto plače v Zasavju in Sloveniji meseca januarja v obdobju 2000–2008 ter razmerje med povprečnima mesečnima bruto plačama v Zasavju in Sloveniji meseca januarja v enakem obdobju.

Tabela 4: Povprečna mesečna bruto plača meseca januarja v Zasavju in Sloveniji v obdobju 2000–2008

Leto	Povprečna mesečna bruto plača v Zasavju	Povprečna mesečna bruto plača v Sloveniji	Indeks povprečne mesečne bruto plače v Zasavju (slo. bruto plača = 100)
2000	685,56 EUR	745,71 EUR	91,97
2001	791,78 EUR	865,10 EUR	91,52
2002	857,93 EUR	944,74 EUR	90,81
2003	951,84 EUR	1.031,05 EUR	92,31
2004	990,91 EUR	1.077,55 EUR	91,95
2005	1.041,52 EUR	1.116,44 EUR	93,24
2006	1.103,08 EUR	1.175,07 EUR	93,87
2007	1.162,79 EUR	1.250,34 EUR	93,00
2008	1.232,87 EUR	1.326,19 EUR	92,96

Vir: SI-Stat, 2008.

Nekaj bojzani na zasavskem trgu dela po mnenju Pečarjeve (2006, str. 47) povzročata predvsem vse višja stopnja brezposelnih žensk, saj je med nezaposlenimi subjekti kar 60 % pripadnic ženskega spola. Ta podatek je mogoče pripisati predvsem zaprtju večjega števila tekstilnih obratov (Lisca, Deloza ipd). Vse več težav pa povzroča tudi veliko število mladih brezposelnih oseb. Po podatkih spletnih strani Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (2008) je kar četrtino (26,1 % leta 2005) vseh brezposelnih v Zasavju mlajših od 25 let.

2.2.3 Izobrazba

Nadaljujem s kazalnikom, ki najbolj poudarja slab razvoj Zasavja. To je izobrazbena struktura prebivalstva, ki je deloma povezana tudi z »begom možganov« v relativno bolj razvite regije (predvsem osrednjeslovensko). Kot sem že omenil, bi bilo treba več sredstev namenjati v znanje, kar pa lahko dosežejo le izobraženi ljudje, ki ostanejo v regiji. V Zasavju pa teh primanjkuje, saj je regija na predzadnjem mestu po številu diplomantov terciarnega izobraževanja (visokošolskih in univerzitetnih zavodov). V letu 2006 je bilo v Zasavju (SI-Stat podatkovni portal, 2008) diplomantov terciarnega sektorja (visokošolskih in univerzitetnih) le 7,1 na 1000 prebivalcev, republiško povprečje je pri 8,65 na 1000 prebivalcev.

2.3 Indeks razvojne ogroženosti (na primeru Zasavja)

2.3.1 Metodologija indeksa razvojne ogroženosti

Ob že predstavljenih kazalnikih razvoja Zasavja in predvsem njegovega gospodarstva bom na kratko predstavil še sestavljeni kazalnik, na podlagi katerega se oblikuje in spremlja politika regionalnega razvoja, poleg tega pa delijo tudi sredstva v sklopu skladnega regionalnega

razvoja. Ta kazalnik imenujemo **indeks razvojne ogroženosti** (v nadaljevanju IRO). Njegova metodologija se je zaradi kompleksnosti in sestavljenosti od leta 2001, ko je bil uveden s Strategijo regionalnega razvoja Slovenije, spreminjala. Končno obliko je dobil leta 2005 z ZSRR-1, ko je bil definiran kot relativni kazalnik razvitosti razvojne regije, izračunan na podlagi ponderacije kazalnikov razvitosti, ogroženosti in razvojnih možnosti.

Kavaš in Majcen (2005, str. 1–14) pri izračunu indeksa razvojne ogroženosti upoštevata deset kazalnikov, ki jih razdelita v tri večje sklope:

- **kazalniki razvitosti:** BDP/prebivalca, bruto osnova za dohodnino, bruto dodana vrednost gospodarskih družb/zaposlenega, stopnja formalne (registrirane) zaposlenosti,
- **kazalniki ogroženosti:** stopnja registrirane brezposelnosti, indeks staranja prebivalstva, delež prebivalstva, priključenega na javno kanalizacijo,
- **kazalniki razvojne ogroženosti:** povprečno število let šolanja, delež površine v območju Natura 2000 od skupne površine, število delovnih mest na delovno aktivno prebivalstvo v regiji.

Ker gre v tem primeru za deset kazalnikov, ki imajo različne vrednosti enot (EUR, %, leta ...), je treba vsakega izmed njih standardizirati. S tem se določi spodnja in zgornja meja kazalnika ter izračuna standardizirana vrednost po naslednji formuli:

$$\text{vrednost posameznega kazalnika} = (\text{dejanska vred.} - \text{min. vred.}) / (\text{maks. vred.} - \text{min. vred.})$$

(1)

Pri tem pa v enačbi 1 zgornja in spodnja mejna vrednost predstavljata minimalni oziroma maksimalni vrednosti kazalnikov regije. Nato je treba iz vrednosti za posamezno regijo izračunati aritmetično povprečje in tako po **inverznem izračunu** dobimo **končno standardizirano vrednost** za vsako posamezno regijo, ki se giblje med 0 in 1. Višja kot je končna vrednost, bolj je regija ogrožena. Dobljene podatke je treba nato izraziti v obliki indeksa ravni, kjer celotna Slovenija predstavlja vrednost 100.

2.3.2 Rezultati IRO-ja za slovenske regije

Iz tabele 5 so razvidni indeksi razvojne ogroženosti za slovenske statistične regije. Na tem mestu je treba poudariti, da se pri posameznih kazalnikih kot podatek za izračun IRO-ja upošteva povprečna vrednost za obdobje treh zaporednih let med leti 2001 in 2005. Obdobje je tako široko zaradi razloga upoštevanja čim bolj relevantnih in natančnih podatkov. IRO za **Zasavje je na tretjem mestu po razvojni ogroženosti** med 12 slovenskimi statističnimi regijami, daleč najmanj ogrožena je osrednjeslovenska regija, precej izstopajoče pa je po ogroženosti Prekmurje.

Tabela 5: Izračun indeksa razvojne ogroženosti iz vrednosti kazalnikov za slovenske statistične regije in Slovenijo (podatki za obdobje 2001–2005)

Regija	Izračun IRO	Izračun IRO
	Aritmetična sredina inverznih standardiziranih vrednosti	Indeks, Slovenija = 100
SLOVENIJA	0,5348	100,00
OSREDNJESLOVENSKA	0,0496	9,3
OBALNO-KRAŠKA	0,4470	83,6
GORENJSKA	0,4473	83,6
GORIŠKA	0,4708	88,0
SAVINJSKA	0,5059	94,6
JV SLOVENIJA	0,5165	96,6
KOROŠKA	0,5512	103,1
NOTRANJSKO KRAŠKA	0,6204	116,0
SPODNJEPOSAVSKA	0,6304	117,9
ZASAVSKA	0,6430	120,2
PODRAVSKA	0,6555	122,6
POMURSKA	0,8801	164,6

Vir: J. Pečar, *Razvoj orodij za oblikovanje in spremljanje politike regionalnega razvoja, indeks razvojne ogroženosti, 2005, str. 12.*

Kavaš in Majcen (2005, str. 15–19) se z dobljenimi rezultati nista popolnoma zadovoljila in sta že obstoječim desetim kazalnikom dodala še **gostoto poselitve**. Rezultati kažejo podobno sliko, kot je bila vidna ob vključevanju le desetih kazalnikov. Zaradi visoke gostote poseljenosti se je IRO občutno spremenil le pri podravski in zasavski regiji. IRO zasavske regije je po vključitvi kazalnika gostote poselitve, pri katerem **Zasavje** izstopa zaradi druge najvišje gostote poseljenosti, **113,9**. **Zasavska regija je tako na petem mestu med najbolj ogroženimi regijami v Sloveniji.**

2.4 Zasavski zakon

2.4.1 Rudnik Zagorje v zapiranju

Zasavje se je začelo **prestrukturirati** (prehajati od industrijskega gospodarstva k storitvenim in na znanju temelječim dejavnostim) leta 1995, ko je Vlada Republike Slovenije pod vodstvom dr. Janeza Drnovška sprejela sklep o postopnem zapiranju rudnikov v Senovem, Kanižarici in Zagorju. Vlada je leto kasneje ustanovila podjetje Rudnik Zagorje v zapiranju (v nadaljevanju RZVZ), ki je v register podjetij vpisan kot družba z omejeno odgovornostjo, katere edini družbenik oziroma lastnik je država – Republika Slovenija. Družba je bila ob svoji ustanovitvi ustanovljena za določen čas, in sicer do leta 2000, vendar formalnopravno družba z okoli desetimi zaposlenimi v administraciji še vedno obstaja.

Naloge RZVZ-ja opredeljuje Zakon o zagotavljanju sredstev za zaprtje rudnikov rjavega premoga Zagorje, Senovo ter Kanižarica (1995). V grobem jih lahko za Zagorje razdelimo v štiri sklope: **izvedba zaprtja jam** Kotredež in Dole, **sanacija zaradi rudarjenja poškodovanih površin**, **kritje delnih stroškov proizvodnje** in **izvedba kadrovsko-socialnega programa**, ki temelji na prestrukturiranju delavcev. Vlada Republike Slovenije je tako za postopno zapiranje rudnika v Zagorju med leti 1996 in 2000 namenila 9.386.448.280 SIT, kar po menjalnem tečaju (1 EUR = 239,64 SIT; 1. januar 2007) znaša 39.168.955 EUR.

Tabela 6: Sredstva, namenjena za postopno zapiranje Rudnika Zagorje v obdobju 1996–2000

Naloge	SREDSTVA V SIT	SREDSTVA V EUR
Zapiranje jam	2.453.935.644 SIT	10.240.092 EUR
Sanacija poškodovanih površin	1.520.891.154 SIT	6.346.566 EUR
Kritje delnih stroškov proizvodnje	1.386.375.000 SIT	5.785.240 EUR
Kadrovsko-socialni program	4.025.246.282 SIT	16.797.060 EUR

Vir: Spletne strani Rudnika Zagorje v zapiranju, 2008.

Ob tem je treba dodati, da je bila realna pomoč države RZVZ-ju manjša za 1.615.000.000 SIT (tj. 6.739.275 EUR), saj je država neporavnane obveznosti nekdanjega podjetja Rudniki rjavega premoga Slovenije prenesla na rudnike Senovo, Kanižarica in Zagorje, ki so dobili pomoč pri zapiranju. Po prejetju državnih sredstev so se v RZVZ-ju lotili treh večjih projektov:

- faz zapiranja rudnika,
- kadrovsko-socialnega programa in
- izgradnje obrtnih con (v Kisovcu in Toplicah).

Ker sta prvi in tretji projekt tehničnega značaja, bom na tem mestu konkretno predstavil delovanje kadrovsko-socialnega programa. Za lažjo ilustracijo sem kot leto konkretne predstavitve izbral leto 1998, za katero so na spletni strani RZVZ-ja dostopni ustrezni podatki. Po podatkih (2008) je bilo prvega januarja 1998 v Rudniku Zagorje v zapiranju zaposlenih 241 delavcev, 31. decembra istega leta pa le še 169. 72 rudarjev, ki so v tem letu zapustili »knapovske vrste«, je odšlo z dela v treh oblikah: pasivni (30), aktivni (21) in v obliki novih programov (21).

Med **pasivne oblike reševanja kadrovsko-socialnega programa** uvrščamo redne, izjemne in invalidske upokojitve ter dokupe delovne dobe in trajno presežne delavce. Med **aktivne oblike** uvrščamo sofinanciranje projektov samozaposlovanja in prezaposlovanja. Med **nove programe** pa štejemo garancijske sklade in nepovratna sredstva za podjetja, ki zaposlijo nekdanje delavce Rudnika.

2.4.2 Rudnik Trbovlje - Hrastnik v zapiranju (RTH)

V nadaljevanju tega dela bom predstavil še **Zakon o postopnem zapiranju Rudnika Trbovlje – Hrastnik in prestrukturiranju regije (v nadaljevanju ZPZRTH)**. Zakonska osnova je bila podana že s koncem leta 1994, ko je prišlo do reorganizacije podjetja Rudniki rjavega premoga Slovenije, zakon pa je v veljavo dejansko stopil julija 2000, nato je bil v letih 2003 in 2004 še dvakrat dopolnjen.

Zakon o postopnem zapiranju RTH (2000) in prestrukturiranju regije določa:

- osnove za izvedbo programa postopnega zapiranja RTH-ja ter višino in način zagotavljanja sredstev za izvajanje programa ob zaprtju rudnika,
- višino in način zagotavljanja sredstev za plačilo odškodnin za direktno škodo zaradi obratovanja TET 2 v regiji; sredstva naj bi znašala okrog 60.000.000 SIT letno (tj. 250.375 EUR),
- osnove za izdelavo programov ukrepov za razvojno prestrukturiranje regije, organizacijo in sredstva za izvedbo programa.

Sredstva za izvajanje programa zapiranja rudnika se zagotovijo iz proračuna Republike Slovenije in iz lastnih virov javnega podjetja RTH, d. o. o.

Tabela 7: Proračunska sredstva, namenjena za postopno zapiranje Rudnika Trbovlje - Hrastnik v obdobju 2000–2004

LETO	PRORAČUNSKA SREDSTVA (SIT)	PRORAČUNSKA SREDSTVA (EUR)
2000	891.000.000 SIT	3.718.077 EUR
2001	3.876.000.000 SIT	16.174.261 EUR
2002	3.964.000.000 SIT	16.541.478 EUR
2003	3.896.000.000 SIT	16.257.720 EUR
2004	3.363.000.000 SIT	14.033.550 EUR

Vir: ZPZRTH, 2000.

Z zakonom iz leta 2000 je tudi določeno, da se smejo proračunska sredstva namenjati izključno za naslednje namene:

- financiranje fizičnih zapiralnih del,
- financiranje shem za razreševanje socialnih problemov, nastalih zaradi zmanjšanja proizvodnje in zapiranja rudnika,
- izvajanje ukrepov prilagajanja okoljevarstvenim standardom,
- izvajanje ekološke sanacije površin, ki so bile degradirane zaradi rudarjenja.

Osnova za določanje sredstev, ki bodo namenjena za razvojno prestrukturiranje regije, pa je v Programu ukrepov za razvojno prestrukturiranje regije, ki je posledica postopnega opuščanja energetske dejavnosti. Program ukrepov zajema:

- oblike razvojnih spodbud z njihovim časovnim in finančnim ovrednotenjem,
- navedbo predvidenih virov financiranja in
- organizacijo za izvajanje ter spremljanje programa.

Na tem mestu velja podati še maksimalno vrednost sredstev, ki jih je bila Republika Slovenija pripravljena porabiti na letni ravni za prestrukturiranje regije.

Tabela 8: Maksimalna vrednost državnih sredstev, namenjenih za prestrukturiranje Zasavja v obdobju 2003–2006

LETO	SREDSTVA (V SIT)	SREDSTVA (V EUR)
2003	850.000.000 SIT	3.546.981 EUR
2004	850.000.000 SIT	3.546.981 EUR
2005	800.000.000 SIT	3.338.340 EUR
2006	750.000.000 SIT	3.129.694 EUR

Vir: ZPZRTH, 2000.

Zneski sredstev, ki se za prestrukturiranje regije namenjajo iz državnega proračuna, se lahko naknadno povečajo, če se pridobijo tudi sredstva za razvojne spodbude s strani Evropske unije. Ob navedenih sredstvih so tudi točno določeni ukrepi, za katere se lahko namenjajo. Ta področja so:

- **pospeševanje podjetniških vlaganj in prestrukturiranje gospodarstva** (ukrep 1),
- **vzpostavitev razvojne infrastrukture** (ukrep 2),
- **usposabljanje in razvoj kadrov** (ukrep 3).

Pri ukrepu številka 1 gre predvsem za ustvarjanje prostorskih pogojev za razvoj novih dejavnosti. Ukrep številka 2 poskuša z vzpostavitvijo razvojne infrastrukture pospešiti prestrukturiranje gospodarstva in podjetništvo. Ukrep številka 3 pa temelji na sofinanciranju izobraževanja in s tem povezanega usposabljanja kadrov v podjetju.

Tabela 9: Realizacija državnih sredstev, namenjenih za prestrukturiranje Zasavja po navedenih ukrepih pomoči v obdobju 2001–2004

	Realizacija 01 (v SIT)	Realizacija 02 (v SIT)	Realizacija 03 (v SIT)	Realizacija 04 (v SIT)	Skupna rea- lizacija (SIT)
Uk. 1	284.014.416	438.837.420	288.299.612	283.357.700	1.294.509.148
Uk. 2	313.136.734	214.988.959	276.884.673	327.452.855	1.132.463.221
Uk. 3	90.414.978	149.812.082	181.269.074	174.048.062	595.544.196
Skupaj	687.566.128	803.638.461	746.453.359	784.858.617	3.022.516.565

Vir: Spletne strani Regionalnega centra za razvoj Zagorje, 2008.

Pred koncem velja omeniti še dejstvo, da je za izvajanje ukrepov in namensko porabo proračunskih sredstev po Zakonu o postopnem zapiranju RTH in prestrukturiranju regije skrbela Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj, ki pa je bila 1. januarja 2006 ukinjena. Njene pristojnosti so se prenesle na Službo Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalni razvoj.

Na tem mestu lahko ob že naštetih zakonskih določilih in dejanskih podatkih dodamo še komentar Jančiča (2006, str. 22), ki je v RTH, d. o. o., direktor gospodarsko-finančnega sektorja. Po njegovem mnenju bi bilo **treba obstoječo energetska industrijo v Zasavju ohraniti tudi po letu 2015**, ko naj bi končali z zapiralnimi deli v RTH-ju. Dva glavna argumenta k podaljšanju izkopavanja rjavega premoga sta po njegovem mnenju **ohranitev delovnih mest** (po podatkih iz aprila 2006 (ZRSZ, 2008) je v RTH-ju zaposlenih 1.012, v TET pa 253 ljudi) in **izkoriščanje zaloga rjavega premoga**. Predvsem je smiselno še enkrat preučiti učinke, ki jih prinaša zapiranje RTH-ja za trg dela v Zasavju. Registrirana brezposelnost v Trbovljah je bila aprila 2006 15,7 %, republiška pa 9,9 %. Že stanje aprila 2006 kaže na občutno več brezposelnih v Trbovljah kot povprečno v Republiki Sloveniji, dokončno zaprtje RTH-ja pa bo stopnjo registrirane brezposelnosti v Trbovljah leta 2015 podvojilo v primerjavi s povprečjem Republike Slovenije, če prestrukturiranje gospodarstva ne bo uspešno. Jančič v svoji razpravi ponuja predvsem nadaljnje izkoriščanje premoga, ki pa bi bilo mogoče le s spremembo že obstoječe zakonodaje iz leta 2000. Po Jančičevem mnenju bi nadaljnje delovanje rudnika prineslo dva večja učinka:

- več težav trenutno zaposlenih bi se rešilo s tako imenovanimi pasivnimi oblikami – upokojevanjem,
- zmanjšal bi se pritisk na državni proračun, saj bi se sredstva, namenjena zapiranju RTH-ja, razdelila na daljše časovno obdobje.

Kar se tiče podpornih podjetij, ki bi sodelovala v okolici RTH-ja tudi po letu 2015, pa je Jančič mnenja, da bi bilo treba obstoječo Termoelektrarno zamenjati z bolj ekološko naravnano elektrarno, ki bi zmanjšala vpliv stranskih učinkov na okolje. To bi ob izboljšanju stanja okolja prineslo tudi ohranitev delovnih mest, kot dodatek pa bi bila precej bolj zadovoljna tudi lokalna skupnost, ki je precej bolj naklonjena projektu, ki vključuje zasavski premog, v primerjavi s tistimi, ki ga ne. Skepticizem pri tej ideji povzročajo le stroški izgradnje novega obrata termoelektrarne na trda goriva ali plinsko-parne elektrarne, ki bi po RRP-ju 2007–2013 (2007, str. 111-112) okvirno znašali 280 milijonov evrov.

2.5 Predstavitev zasavske problematike in temeljni kamni RCR-ja

Delovanje RCR-ja se je zaradi specifičnosti zasavskega območja po tranziciji osredotočilo na tri večje dejavnike uspešnega razvoja vsake regije: **človeške vire, gospodarstvo ter okolje in prostor**. Človeški viri in gospodarstvo sta bila pred prestrukturiranjem osrednja uspešna dejavnika območja, s prehodom in zamenjavo družbeno-ekonomskega sistema ter drugačnimi

vrednotami pa sta dejavnika uspešnega razvoja v Zasavju zastala, in tako je glavna skrb RCR-ja namenjena prav njima. Poleg tega pa RCR veliko sredstev namenja tudi za reševanje okoljskega in prostorskega vprašanja degradiranih (uničenih) površin.

2.5.1 Človeški viri

Med glavne naloge RCR-ja po letu 1995 je sodila predvsem skrb za socialni kapital, kjer velja omeniti težave Zasavja z **brezposelnostjo** v prvih letih prestrukturiranja ter neprestan **beg izobraženih ljudi** v večja mesta (predvsem Ljubljano). Na tem področju je RCR v številnih dokumentih omenil pomen znanja in ostalih veščin, ki so pomembne za razvojni potencial regije. Menim, da v boju z največjimi težavami, ki na tem mestu pestijo Zasavje, lahko omenimo tudi **miselnost ljudi**. Ta je, kljub temu da se je življenje v Revirjih v zadnjih 20 letih močno spremenilo, še naprej močno »staromodna«. S tem izrazom želim poudariti, da sta življenje in način razmišljanja ljudi še naprej močno pod vplivom nekdanjega družbenega sistema (socializma), ki je v Zasavju močno zakoreninjen. Ob tem spoznanju nam je takoj jasno, da družba ni zainteresirana za številne spremembe in priložnosti, ki jih je prinesel kapitalizem s svojimi osnovnimi komponentami. Na tem mestu želim izpostaviti predvsem hiter razcvet gospodarstva, ki bi bil mogoč ob razvoju večjega števila malih in srednje velikih podjetij. Ljudje so bili tako rekoč zadovoljni z obstoječim stanjem, napredek pa je bil pred 15 leti milo rečeno le v domeni manjšega števila ljudi, ki se ukvarjajo z visoko tehnologijo. Med njimi velja omeniti predvsem zagorsko podjetje Ultra, d. o. o., v zadnjih letih tudi podjetji Meganet, d. o. o., in Dewesoft, d. o. o., ter nekatere redke samostojne podjetnike.

Še posebej skrb vzbujajoč pa je pogled na **slabo izobražene ljudi**, ki so bili v času začetka tranzicije in prestrukturiranja v življenjskem obdobju, v katerem bi morali največ ustvariti (stari med 40 in 50 let), a sta jih prej omenjena pojava, tranzicija in prestrukturiranje, tako rekoč upokojila. Po podatkih Inštituta za ekonomska raziskovanja (Kavaš & Majcen, 2005, str. 65) se je prebivalec Zasavja, ki je leta 2002 dopolnil najmanj 15 let, v povprečju šolal 10,34 leta. To je za 0,3 leta manj od slovenskega povprečja, še posebej pa kaže na slabo izobrazbo starejših ljudi v regiji dejstvo, da se je med leti 1981 in 2002 število let šolanja v Zasavju povečalo v povprečju za eno leto vsakih 10 do 11 let. To pomeni, da je bilo povprečno število let šolanja prebivalcev Zasavja, ki so leta 1981 dopolnili vsaj 15 let, dobrih osem let (tj. osnovnošolska izobrazba).

Ljudje, ki jih je bilo pred dobrimi desetimi leti nemogoče zaposliti, danes v Sloveniji predstavljajo tisti del prebivalstva, ki bo v prihodnjih letih ob vsesplošnem staranju prebivalstva največ pripomogel k **socialni bombi**, ki v Sloveniji nastaja vse od začetka devetdesetih let 20. stoletja. Na področju izobraževanja zasavska razvojna agencija razpolaga z naslednjimi možnostmi za ljudi, ki si želijo več znanja:

- izobraževanje vodilnih delavcev (namenjeno je predvsem razširjanju in poglobljanju znanja na vseh področjih vodilnih v podjetjih),

- razvoj človeških virov v organizaciji (sofinanciranje človeških virov, izobraževanja, usposabljanja in pripravništva),
- štipendiranje študentov (imajo dvojni namen: pomoč študentom ter zaveza izobraženih ljudi, da podpora podjetju vrnejo tako, da delajo zanj v domačem okolju).

Brezposelnost v Zasavju ni tako zaskrbljujoča kot obsežno predčasno upokojevanje, saj gre v glavnem za prostovoljno brezposelnost, ko občani ne želijo v službo v druga slovenska mesta, ko jih v Zasavju primanjkuje. Ljudje s socialnimi »transferji« prejemajo »prevelike« prejemke, da bi se jim izplačalo hoditi na delo, in tako znova zaidemo k malo prej omenjenemu dejstvu o nezainteresiranosti ljudi za spremembe, napredek in razvoj. Kljub temu RCR spodbuja brezposelne ljudi z dvema programoma:

- sklad dela (namenjen je trajno presežnim delavcem in težje zaposljivim osebam, predvsem pa dolgotrajno brezposelnim iz Zasavja),
- klub za iskanje zaposlitve, ki je program aktivne politike zaposlovanja (z njim se iskalci zaposlitve naučijo, kako uspešno poiskati zaposlitev).

2.5.2 Gospodarstvo

Naslednje ključno delovno področje RCR-ja je gospodarstvo, pri katerem se razvojna ustanova ukvarja s pospeševanjem preoblikovanja predvsem industrijsko in energetsko usmerjenega Zasavja v hitro rastočo in na znanju ter moderni tehnologiji temelječo regijo. RCR v ta namen uporablja naslednja orodja: denarne spodbude, tehnološki razvoj, različne oblike svetovanja in ugodno klimo (pogoje) ob nastajanju novih podjetij.

Zasavska regija tudi na področju gospodarstva čuti velik primanjkljaj s področja človeških virov. Na nek način bi lahko rekli, da so ljudje poleg **pomanjkanja tujega svežega kapitala** največja težava, s katero se soočamo v Zasavju. Menim, da bi bilo za hitrejši razvoj regije smotno pridobiti čim več tujih partnerjev, ki bi relativno slabo razvitim zasavskim podjetjem pomagali do lažjega nastopa na trgu ter uvajanja novih tehnologij, s tem pa bi se povečala konkurenčnost zasavskih podjetij. Na tem mestu velja poudariti, da imamo v Zasavju kar nekaj uspešnih malih in srednje velikih podjetij, ki se že zdaj borijo za posle na tujih konkurenčnih tržiščih, vendar sem mnenja, da bi bila potrebna še večja angažiranost ljudi in tudi večji priliv tujih sredstev, da bi se regija lahko v prihodnjih desetletjih približala najbolj razvitim slovenskim regijam. Zavedati se je treba tudi tega, da podjetja, ki nastopajo le v Zasavju, nimajo tako velikega lokalnega (primarnega) tržišča kot, denimo, tista, ki nastopajo v Ljubljani ali na še večjih lokalnih tržiščih in so že zaradi kvantitete poslovnih subjektov, s katerimi lahko potencialno poslujejo, relativno prikrajšana v primerjavi s konkurenčnimi podjetji v Sloveniji in tujini. Več o orodjih, s katerimi RCR odpravlja težave na področju gospodarstva v Zasavju, navajam v nadaljevanju v točki 2.6.

2.5.3 Okolje in prostor

Tretji ključni element delovanja RCR-ja tvorita okolje in prostor, ki sta ga od leta 1755 uničevala predvsem rudarstvo in energetika, zdaj pa je čas, da se čim več znanja in finančnih sredstev nameni tudi v okolje, v katerem Zasavci živijo, saj si nihče ne želi, da bi s čezmernim onesnaževanjem popolnoma uničili naravo. S tega vidika so glavni cilji RCR-ja v prihodnosti čistejše okolje, razvoj (posodobitev) regionalne komunalne infrastrukture in smotrna raba okolja.

Zasavci se že več desetletij soočajo s številnimi težavami, ki izvirajo iz okolja, v katerem živijo. Najbolj pereč problem je **onesnaževanje**, ki je bilo v 19. in 20. stoletju predvsem posledica intenzivnega rudarjenja v Zagorju, Trbovljah in Hrastniku, svoje pa sta dodala tudi cementarna Lafarge v Trbovljah (ustanovljena že leta 1875) in seveda Termoelektrarna Trbovlje 2 (ustanovljena leta 1964). S tega vidika bi bilo treba veliko sredstev nameniti za sanacijo škode, ki je bila storjena v preteklih desetletjih, preventivno pa bi bilo smotrno poskrbeti za več kakovostnih čistilnih naprav v podjetjih, ki s svojim delovanjem povzročajo škode (eksternalije) za okolje in prebivalce, ki v njem živijo. Tu mislim predvsem na cementarno Lafarge v Trbovljah in TET 2.

Prav cementarna Lafarge v Trbovljah je v zadnjem obdobju kamen spotike med zasavskimi občinami in civilno iniciativo, saj imajo nasprotna mnenja glede uporabe cementarne kot sežigalnice sekundarnih odpadkov (olje, barva, gume) kot alternativnih goriv. Predstavniki Lafargea so mnenja, da uporaba cementarne za sežigalnico s tehnološkimi modifikacijami ne bi pretirano povečala obremenjevanja okolja, čemur pa civilna iniciativa, z okoljevarstvenim društvom Eko-krog na čelu, močno nasprotuje (Odmevi, 2008).

Druga večja nevšečnost, ki se pojavlja v Zasavju na področju okolja, so **degradirane površine**. To je prostor, ki je bil uničen zaradi plazov, manjših potresov, vdorov vode in podobnih geoloških sprememb, ki so večinoma posledica obsežnega rudarjenja. Na področju uničenih površin je težko delovati preventivno, saj se uničenih površin ne da sanirati samo s človeškimi rokami, temveč je potreben čas. Človek lahko degradirane površine le nadzoruje. Nadzor pa mora biti po mojem mnenju bolj kakovostno izpeljan, kot je bil v zadnjih letih, in v domeni strokovnjakov s potrebnimi znanji. Tu mislim predvsem na primer centra Ruardi, ki leži nad nekdanjimi rudniškimi rovi in je bil saniran po plazu leta 1987, vendar težave na tem območju zaradi geoloških sprememb in manjših plazov ostajajo.

Tretja težava, ki je tako rekoč nerešljiva, je **pomanjkanje prostora**. Zasavska mesta Zagorje, Trbovlje in Hrastnik ležijo v ozkih dolinah, ki ne omogočajo pretiranega širjenja. Tako sta edini možnosti za širjenje v obliki novih objektov za bivanje in opravljanje dejavnosti na pobočjih v okolici, ki so nekatera precej strma in tako tvegana glede zazidljivosti. Druga možnost pa je rušenje že obstoječih objektov, ki jih je načel zob časa, ter na njihovem mestu izgradnja novih, sodobnih objektov. Zaradi omenjenih težav z ravnimi površinami, ki jih je

vsekakor premalo, regionalna zasnova prostorskega plana predstavlja pomemben korak k boljši organiziranosti mest in izkoristku »kakovostnega« prostora.

Omenimo še problem s **prometno in telekomunikacijsko infrastrukturo**. Infrastruktura je že več desetletij pereč problem Zasavja. Prometna infrastruktura je ostala na ravni infrastrukture iz leta 1970. Finančnih sredstev za nove ceste skoraj ni, tako le občasno prihaja do sanacije že obstoječih. Kar se tiče železniških prog, ki so za Zasavce nujne, saj jih povezujejo tako z Ljubljano proti zahodu kakor Zidanim Mostom proti vzhodu, bi lahko rekli, da so zgledno vzdrževane. Le varnost je nekoliko vprašljiva zaradi trase železniške proge, ki poteka po ozki dolini ob reki Savi, obdani s previsnimi stenami.

O telekomunikacijski infrastrukturi pa menim, da je solidno urejena glede na siceršnji razvoj Zasavja. Njena šibka točka je v tem, da v Zasavju ni velikega števila uporabnikov tovrstne infrastrukture, zato tudi država, ki prek podjetij, ki jih ima v večinski lasti (predvsem Telekom d. d.), ne skrbi tako pogosto za razvoj tega dela infrastrukture. Po mnenju Kavaša, Majcna in Stanovnika (2006, str. 162) bi bilo treba še naprej zasebno investirati v razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije, saj bi s tem regija postala bolj produktivna in posledično konkurenčna v primerjavi z drugimi regijami. V prihodnosti bo po načrtih RCR-ja največ sredstev namenjenih za razvoj regionalne komunalne infrastrukture, predvsem za sistem vsesplošne oskrbe gospodinjstev z zemeljskim plinom.

RCR je pri svojem delovanju na področju varovanja okolja razvil dva programa, in sicer:

- program regionalno zasnovanega ravnanja s komunalnimi odpadki, katerega cilj je zmanjšanje količin odpadkov in okoljskih tveganj zaradi odlaganja,
- program gradnje osrednjih čistilnih naprav in kolektorskih sistemov, s čimer se bo zmanjšalo obremenjevanje vodnih virov.

2.6 RCR-jeva orodja za odpravljanje pomanjkljivosti na področju gospodarstva

RCR je v zadnjem desetletju razvil nekaj mehanizmov, s katerimi učinkovito posreduje pri razvoju gospodarstva in predvsem podjetništva v Zasavju. V nadaljevanju bom te mehanizme na kratko predstavil:

1. **Garancijska shema** je način spodbujanja podjetništva v obliki posojil in jamstev pod najboljšimi pogoji. Garancijska shema je namenjena malim in srednje velikim podjetjem, ki lahko dobijo kredit za nakup zemlje, poslovnih prostorov in opreme. Garancijska shema ima tri velike prednosti: pridobitev posojila pod najboljšimi pogoji, saj cilj RCR-ja ni ustvarjanje dobička. Poleg tega veliko prednost predstavlja tudi manjše naložbeno tveganje, saj projekt pred izvedbo ocenijo tako RCR kot banke in podjetniki sami. Zadnja velika pozitivna lastnost, ki jo velja omeniti pri garancijskih shemah, pa je svetovanje oziroma informiranje, ki ga RCR nudi skupaj s posojili.

2. **Sklad tveganega kapitala** je zelo zanimiva možnost za hitro rastoča podjetja. Poleg lastniškega in dolžniškega kapitala podjetjem ponuja novo možnost. Na tej točki vstopi v posel banka, ki s svojim kapitalskim vložkom investira sredstva v projekt, po končanju projekta pa banka proda svoj delež v projektu zainteresiranim kupcem (podjetju). S tem se seveda močno zmanjša tveganje podjetja v zvezi s projektom, nase ga namreč prevzame banka, ki ima precej več kapitala kot (manjše) rastoče podjetje.
3. **Podjetniški inkubator v Zagorju** je namenjen predvsem ljudem, ki so se odločili, da se bodo preizkusili v podjetniških vodah in s tem nimajo nikakršnih izkušenj. Glavna prioriteta RCR-ja je, da podjetnikom, ki sodelujejo v inkubatorju (trenutno jih je devet) zagotovi osnovna sredstva (poslovne prostore), poleg tega pa nudi tudi pomoč pri zbiranju finančnih sredstev, pomoč pri raziskovanju trga, mednarodnem povezovanju, oglaševanju, promociji, administrativnih in računovodskih storitvah ipd.

Problem podjetniškega inkubatorja je po mnenju večjega dela zasavske stroke njegova monotonost. RCR pri svojem upravljanju z inkubatorjem poskrbi le za poslovne prostore, ki jih daje v najem po relativno ugodni ceni, druge storitve pa so precej slabše zastopane. Predvsem je primanjkljaj znanja na področju finančnega svetovanja, kjer ni prave strokovne pomoči z nasveti, kje poiskati strateške partnerje in podobno, saj je gospodarstvo za mala podjetja relativno zaprto, in tako podjetniki težko najdejo strateške partnerje za širjenje poslovanja.

Sicer pa po Inštitutu za ekonomska raziskovanja (Kavaš, Bevc & Gulič, 2000, str. 186–188) **podjetniški inkubatorji** spadajo skupaj z industrijskim parkom (skupina podjetij), ekonomsko cono (skupino izvozno usmerjenih podjetij) in tehnološkim parkom (skupina hitro rastočih podjetij) med vrste poslovnih con. Vse našteje vrste skupaj lahko s skupnimi ali posameznimi ekonomskimi učinki prispevajo pomemben impulz (vzvod) k razvoju regionalnega območja.

4. **Regionalni tehnološki center Zasavja** je organizacija, ki povezuje podjetja z znanstvenimi in raziskovalnimi institucijami. Cilj tehnološkega centra je postati eden izmed vodilnih centrov na področju strojniških, elektrotehničnih in kemijskih tehnologij. Poleg tega pa naj bi pripomogel tudi k temu, da bi Zasavje postalo ena izmed vodilnih e-regij v Sloveniji. Namen e-regij je vsakemu podjetniku omogočiti dostop do digitalnega omrežja in s tem povezano poslovanje.
5. **Podjetniško svetovanje** je brezplačna ali subvencionirana pomoč delujočim podjetjem, potencialnim podjetnikom ter brezposelnim osebam, ki so prijavljeni na ZRSZ in se želijo v prihodnosti samozaposliti. Storitev svetovanja poteka v obliki

vavčerskega svetovanja. Poleg svetovanja vključuje tudi informiranje, usmerjanje in usposabljanje pri problemih, ki nastanejo ob poslovnih dogodkih.

6. **Referenčni center za e-poslovanje** je prostor, kjer se srečujejo vse zasavske pobude, ideje in dejanja na področju informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Center je v glavnem namenjen malim in srednje velikim podjetjem, ki lahko z njegovo pomočjo celostno pristopijo k reševanju poslovnih problemov, obenem pa je mogoče prek njega pristopiti tudi do državnih spodbud.
7. V RCR-ju med mehanizme, s katerimi spodbujajo razvoj zasavskega gospodarstva, štejejo tudi **Center za razvoj turizma in Spodbujanje razvoja kmetijstva**. Pri turizmu smo lahko precej skeptični glede razvoja, saj že samo okolje iz zgodovinskih vidikov ni naklonjeno tej dejavnosti. Kot vemo, sta se v zadnjih 250 letih na tem območju razvijali predvsem industrija in energetika, kar daje slab predznak razvoju turizma še pred njegovim začetkom. Edini pozitivni točki zasavskega turizma v prihodnosti vidim v obliki kmečkega turizma in povezovanja le-tega z drugimi oblikami turizma ter drugimi športno-rekreativnimi dejavnostmi (npr. konjeništvu, pohodništvu). Na drugi strani ugotavljam, da je kmetijstvo na nekoliko višji ravni kot turizem, vendar ima zaradi razgibanosti terena in razdrobljenosti primanjkljaj predvsem v tem, da se ne more razvijati tako kot v ravninskih predelih drugih območij. Težave so tudi z demografsko ogroženostjo podeželja, saj je trend v zadnjih desetletjih oziroma stoletju, da se ljudje s podeželja selijo v mesto, omenim pa naj tudi zastarelo opremo in slabo izobražen kader. Na omenjenih treh pomanjkljivosti bi bilo treba na področju kmetijstva največ postoriti, saj le tako lahko pričakujemo, da posamezne male vasice v višjih predelih v bližnji prihodnosti ne bodo popolnoma izumrle.

2.7 Praktična primera razvoja

V nadaljevanju razmišljanja o zasavski problematiki in orodjih, s katerimi se težave odpravljajo, bom navedel dva primera podjetij, ki sta bili po mojem mnenju deležni različnih spodbud s strani RCR-ja v zadnjem desetletju, njuni uspešnosti pa kažeta ravno obratno sliko od tiste, ki jo je bilo mogoče logično pričakovati po predpostavkah RCR-ja o razvoju podjetij. Iz tega je mogoče sklepati, da RCR svoje vloge ni uspešno opravil, a je treba poudariti, da vloga RCR-ja ni vsesplošen razvoj podjetij, temveč skrb podporne institucije za skladen in čim hitrejši razvoj regije. Pri tem pa je seveda skoraj nemogoče ugotoviti, kateri subjekt oziroma, natančneje, podjetje bo svoj potencial bolje izkoristilo.

2.7.1 Hotel Medijske Toplice, d. d.

Hotel Medijske Toplice, d. d., je **nosilec turistične dejavnosti** v Zasavju. Začetki segajo že v 17. stoletje, ko je o njih pisal Janez Vajkard Valvazor, organiziran zdraviliški turizem pa se je na Izlakah začel s koncem 19. stoletja. Terme so se ohranile vse do današnjih dni, zadnjič pa

so bile s pomočjo državnih sredstev preko RCR-ja, ki je z neposrednimi subvencijami skrbel za pomoč gospodarskim družbam, obnovljene leta 2000. Takrat je prišlo tudi do **privatizacije**, saj je občina Zagorje ob Savi, ki je bila večinska lastnica, po sanaciji in obnovi infrastrukture Terme prodala zasebnikom.

Ti se niso ustrezno odzvali, in tako so povsem prenovljene Terme z 8.000 kvadratnimi metri kopalnih površin znova začele propadati. Tudi RCR s svojim delovanjem z nastopom zasebnikov ni bil več prisoten pri razvoju bazenskega in hotelskega kompleksa. Stagnacija je tako danes vidna na vsakem koraku in se nikakor ne prekine. Poslovni rezultati so katastrofalni, saj so bile Medijske Toplice, d. d., v daljšem časovnem obdobju (2002–2006) edine terme v Sloveniji, ki so po podatkih iBon-a (2008) poslovale z izgubo, poleg tega pa je še bolj zaskrbljujoče stanje z infrastrukturo, ki ne služi svojemu namenu. V okolici bazenskega kompleksa je bil namreč zgrajen poslovni objekt, ki naj bi postal sedež različnih turističnih agencij, vendar je do danes ostal skoraj popolnoma prazen.

Iz tabel 10 a in 10 b je mogoče razbrati kazalnike poslovne uspešnosti Hotela Medijske Toplice, d. d., v primerjavi s konkurenčnimi in po velikosti podobnimi Termami Snovik, d. o. o., v občini Kamnik, ki so v zadnjem srednjeročnem obdobju doživele pravi razcvet.

Tabela 10 a: Primerjava poslovne uspešnosti Hotela Medijske Toplice in Term Snovik v obdobju 2002–2006

Hotel Medijske Toplice (leto)	Št. zaposlenih	Skupni prihodki (v EUR)	Dodana vrednost (v EUR)	Čisti dobiček (v EUR)
2002	21	448.765	173.850	-319.259
2003	19	596.531	295.255	-166.217
2004	21	456.501	152.046	-271.236
2005	15	640.725	293.561	-80.772
2006	15	502.107	151.306	-92.827

Vir: IBon, 2008.

Tabela 10 b: Primerjava poslovne uspešnosti Hotela Medijske Toplice in Term Snovik v obdobju 2002–2006

Terme Snovik (leto)	Št. zaposlenih	Skupni prihodki (v EUR)	Dodana vrednost (v EUR)	Čisti dobiček (v EUR)
2002	5	769.050	330.003	45.921
2003	10	1.258.793	576.433	229.807
2004	16	1.600.814	733.919	217.366
2005	15	1.412.727	615.163	4.479
2006	16	1.630.133	708.329	4.962

Vir: IBon, 2008.

Iz tabel 10 a in 10 b je mogoče razbrati, da so Terme Snovik hitro napredovale (kazalnik skupnih prihodkov), medtem ko se je Hotel Medijske Toplice gibal v nekem »limitu« vrednosti, kjer ni mogoče opredeliti niti rasti niti padca. Podobno stanje je vidno v obdobju

2002–2006 tudi pri ustvarjeni skupni dodani vrednosti, kjer Terme Snovik z manj zaposlenimi delavci ustvarijo približno podvojeno dodano vrednost Hotela Medijske Toplice. Še posebej močan negativni prizvok k poslovni uspešnosti Hotela Medijske Toplice pa daje izguba v obdobju 2002–2006.

Na področju delovanja Medijskih Toplic se mi zdi še posebej nerazumno dejstvo, da bazenski kompleks leži ob glavni slovenski razvojni osi (avtocesta Ljubljana–Maribor; opomba: od nje je oddaljen pet minut vožnje z avtomobilom), vendar zaradi **katastrofalne promocije** ljudje, ki se vsakodnevno vozijo na delo v Ljubljano, sploh ne vedo, da je v bližini hotel s termami, ki bi jim ob podaljšanih koncih tedna ali morda celo poletnih počitnicah nudil oddih. Če razmišljamo še nekoliko naprej, bi bilo po mojem mnenju treba vložiti precej novega svežega človeškega kapitala v Hotel Medijske Toplice, saj bi le ljudje, ki niso obremenjeni s preteklostjo, lahko »zbudili« termalni hotel iz melanholiije. Medijske Toplice imajo po mojem mnenju kar precej možnosti za nadaljnji razvoj, saj bi se lahko povezale ali pa vstopile v skupino s kakšnimi drugimi slovenskimi termami, ki bi jim nato pomagale pri promociji in jih tudi finančno podprle pri morebitni širitvi ali sanaciji že obstoječih kompleksov. Druga možnost pa je, da se v Zasavju organizira nova vrsta turizma, kjer bi lahko organizirali krajše oddihe predvsem za tuje goste in jim ponudili kratke počitnice, ki bi vključevale oddih v Medijskih Toplicah, obisk tipičnih slovenskih kmetij s pogostitvijo ter ogled zanimivih Revirjev. Predvsem pa bi bilo treba čim prej »ustvariti« večji muzej rudarstva, ki je po mojem mnenju nujno potreben v okolju, kjer je bila to 250 let temeljna dejavnost. Sedanji muzej v Kisovcu je po mojem mnenju preskromen. Zasavci bi se lahko pri tem projektu zgledovali po rudarskem muzeju v Velenju.

2.7.2 Dewesoft, d. o. o.

Drugi primer zasavskega podjetja, na katerega je imel vpliv tudi RCR, je Dewesoft, d. o. o. Podjetje je bilo ustanovljeno leta 2001 in se je v dobrih sedmih letih močno razvilo in s kadrom 12 mladih strokovnjakov postalo eno izmed najhitreje rastočih v Zasavju. Ob svojih začetkih so bili v RCR-jevem podjetniškem inkubatorju, kjer so imeli v najemu poslovne prostore, nato pa se je njihova rast odvijala bolj ali manj samostojno in zelo hitro. Dewesoft je bil pomoči s strani RCR-ja deležen le dvakrat, in sicer leta 2001 v višini okrog 6.000 EUR za razvoj infrastrukture in leta 2003 okrog 10.000 EUR za spodbujanje investicij v človeške vire (Interni podatki RCR-ja, 2008). Delovanje Dewesofta sega na področje programske opreme, kjer med drugim sodelujejo z ameriško vesoljsko agencijo NASA, za katero pripravljajo »telemetrijo« za prenos podatkov iz vesoljskega plovila v osrednji center Nase na Floridi. Drugi sklop njihovega delovanja so merilni inštrumenti, kjer so njihovi glavni poslovni partnerji predvsem tuja podjetja (od bolj znanih Siemens, Ferrari), tretji sklop produktov pa predstavljajo merilni sistemi, kjer je njihov glavni partner Cimos Koper. Razmerje med posli, ki jih Dewesoft opravi v Sloveniji in tujini, je 30 : 70, kar govori o uspešnosti podjetja tudi na meddržavni ravni, in ne samo v lokalnem prostoru. Poslovno uspešnost trboveljskega podjetja potrjujejo tudi hitro rastoči poslovni rezultati. Stopnja rasti prihodkov leta 2006 v primerjavi z letom 2005 je bila po podatkih IBon-a (2008) 29-odstotna, skupni prihodki so v letu 2006

znašali 1.208.400 EUR, skupna dodana vrednost, ki jo je ustvarilo 12 zaposlenih, pa je v letu 2006 znašala 530.245 EUR.

V pogovoru z direktorjem in družbenikom podjetja Andrejem Orožnom sem izvedel, da je njihova glavna konkurenčna prednost predvsem v znanju in kasneje v referencah, ki jih prinašajo poslovni uspehi. Zaupal mi je tudi, da je njihovo delovanje precej specifično, saj se znanje na teh področjih zelo hitro dopolnjuje, in je tako treba vsakodnevno slediti spremembam. Prihodnost družbe je po mnenju vodilnega člana družbe še naprej v Trbovljah, kjer imajo zaposleni v malem podjetju vse potrebne vire za opravljanje dejavnosti, poleg tega pa je tudi dovolj oddaljeno od mestnega vrveža, da zaposlenim omogoča mirno delo.

Glede možnosti obstoja večjega števila podobnih podjetij v Zasavju je g. Orožen skeptičen, saj je mnenja, da v Zasavju primanjkuje znanja in strokovnjakov, ki bi bili sposobni delati na tako visoki in tehnološko zahtevni ravni. Precej kritičen pa je bil tudi glede vloge RCR-ja ob začetnih korakih Dewesofta v poslovnih krogih. Njegovo mnenje je, da RCR v tistem obdobju ni posloval pregledno, saj je večina bonitet, ki jih je delil, pristala v rokah zagorskih podjetnikov, medtem ko so Trboveljčani in Hrastničani ostali praznih rok. Poleg tega je tudi mnenja, da so veliko denarja namenjali projektom, ki so bili po zaprtju Rudnika Zagorje obsojeni na propad. Povedano z drugimi besedami, finančna sredstva niso bila smotno porabljena.

3 Regionalni razvojni program zasavske regije 2007–2013

3.1 Regionalni razvojni program zasavske regije 2007–2013 – opredelitev

Regionalni razvojni program (v nadaljevanju RRP) zasavske regije 2007–2013 je nastal na podlagi stanja v Zasavju (v občinah Zagorje, Trbovlje, Hrastnik) v začetku leta 2006. V obdobju 2000–2006 so v Zasavju potekali procesi prestrukturiranja strojnih in tekstilnih podjetij. Namen je bil ustvariti čim več novih delovnih mest, ki bi zapolnila praznino, ki je nastala s propadom številnih podjetij (Strojna tovarna Trbovlje, Varnost Zagorje, podružnica Lisce v Zagorju ipd.), a do popolnega prestrukturiranja ni prišlo. Stopnja registrirane brezposelnosti se je v obdobju 2000–2006 sicer občutno znižala, to je za pet odstotnih točk (SI-Stat, 2008), a glavni razlog ne tiči v velikem številu novih delovnih mest, temveč v predčasnem upokojevanju težko zaposljivih kadrov. Program ukrepov iz preteklega obdobja 2000–2006 je temeljil predvsem na spodbujanju malih in srednje velikih podjetij k investiranju in odpiranju novih delovnih mest, kar pa ni bilo izvedeno tako, kot je bilo zamišljeno. Ob tem lahko poudarimo, da **prestrukturiranje ni kratek proces**, ki bi ga lahko zaključili v nekaj letih, temveč lahko traja celo več desetletij. Tako lahko sklenemo, da se proces prestrukturiranja nadaljuje tudi v obdobju 2007–2013.

RRP za obdobje 2007–2013 se po uredbi o prednostnih območjih za dodeljevanje spodbud in metodologiji za izračun indeksa razvojne ogroženosti (ZSRR-1, 2005) oblikuje na podlagi

razdelitve regij na ravni **NUTS 3**, torej za območje občin Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ob Savi, ki tvorijo najmanjšo izmed 12 statističnih regij, ki jih v Sloveniji, kot je opredelil Senjur (2002, str. 514–515), začasno uporabljamo kot osnovno enoto regionalne politike. Omenimo še dejstvo, da statistične regije nimajo nikakršnih političnih in upravnih pristojnosti (Senjur, 2002, str. 544).

Eurostat, ki na območju Evropske unije deluje kot statistični urad, Unijo sicer deli na regije na šestih ravneh, od ravni NUTS 0 do NUTS 5. Po besedah Pečarjeve (2006, str. 14–16) NUTS 0 in NUTS 1 predstavljata državo Slovenijo v celoti, NUTS 2 pa večje statistične regije. Slovenija je bila na tej ravni do leta 2004 razdeljena na ljubljansko urbano regijo in preostalo Slovenijo. NUTS 4 ozemlje razdeli po upravnih enotah, NUTS 5 pa po občinah. Ob tem dodajmo še, da je SURS leta 2000 sprejel Standardno klasifikacijo teritorialnih enot (SKTE), ki je usklajena z NUTS-om.

V uvodu k RRP-ju 2007–2013 navajam še vizijo RRP-ja, ki je po besedah RCR-ja (Spletna stran RCR-ja, 2008) naslednja: *»Zasavska regija bo med slovenskimi še naprej najmanjša po površini in številu prebivalcev, po svoji gospodarski uspešnosti, razpoložljivem znanju, urejenem okolju in kakovosti življenja pa bo velika. Gospodarstvo bo po kazalnikih uspešnosti postalo primerljivo z gospodarstvi v bolj razvitih sosednjih okoljih (v Ljubljani, na Celjskem).«*

3.2 Regionalni razvojni program zasavske regije 2000–2006 – rezultati

Preden se podrobno posvetimo predstavitvi RRP-ja za obdobje med leti 2007–2013, navajam izkušnje s preteklim RRP-jem za obdobje 2000–2006. Na spletni strani RCR-ja (2008) so predstavljeni pomembnejši cilji RRP-ja za obdobje 2000–2006 (vključeval je občine Radeče, Hrastnik, Trbovlje, Zagorje, Šmartno pri Litiji, Litija), ki so bili doseženi, in tudi tisti, ki niso bili realizirani. Med zadnjimi smo že omenili nepopolno prestrukturiranje gospodarstva in s tem povezane težave z odpiranjem novih delovnih mest, poleg tega pa lahko navedemo tudi zmanjšanje turističnih kapacitet, nižje število zdravnikov v regiji, neustanovitev podjetniške gimnazije ter visoke šole za podjetnike. Med večje dosežke pa pri RCR-ju, ki je sestavil in izvajal RRP 2000–2006, štejejo povečanje industrijskih in obrtniških površin za 31,5 hektarov, vključitev 22 novih podjetij v podjetniški inkubator, 124 prijavljenih podjetniških inovacij, prezaposlitve 188 delavcev Rudnika Trbovlje - Hrastnik, 36 pridobljenih licenc za opravljanje dejavnosti kmetijstva, večjo kakovost rečne vode v zasavskih potokih in izgradnjo čistilne naprave v TET 2.

3.3 Regionalni razvojni program zasavske regije 2007–2013 – predstavitev programa

RRP zasavske regije v letih do izteka programa leta 2013 sloni na šestih prioritetah, ki jih bom v nadaljevanju podrobneje predstavil tudi s pripadajočimi programi in ukrepi.

3.3.1 Razvoj podpornih institucij in promocija regije

Za uspešno izvajanje RRP-ja je treba razviti **podporno okolje v obliki različnih ustanov**, ki vplivajo na hitrejši razvoj regije. Te institucije s svojimi dejavnostmi spodbujajo ljudi k ustvarjanju novih delovnih mest in uspešnemu polno motiviranemu vsakodnevnemu delovanju, svoje pa mora s pomočjo v različnih oblikah (olajšave, subvencije ipd.) dodati tudi država. RRP med potencialne možne podporne institucije, ki bi se razvile do leta 2013, uvršča: ustanovitev gospodarskega središča regije (Trbovlje), razvoj regionalnega tehnološkega centra Zasavje, ustanovitev promocijskega centra v Bruslju, ustanovitev turističnoinformacijskega centra in ustanovitev lokalnih akcijskih skupin za razvoj podeželja.

Še večji pomen pri nadaljnjem razvoju pa naj bi imela **promocija regije**, ki naj bi bila bolj izrazita. Zaradi majhnosti ter ugleda industrijskega območja Zasavje že od nekdaj ni med bolj priljubljenimi. To bi bilo treba spremeniti z večjim oglaševanjem in promocijskimi dejavnostmi, s katerimi bi poudarjali napredek in vse novonastale prednosti Zasavja pred ostalimi regijami v okolici. Snovalci RRP-ja 2007–2013 promocijo regije vidijo predvsem v obliki organiziranja poslovno-razvojnih konferenc, večjega sodelovanja z državnimi in lokalnimi mediji, spodbujanjem in izvajanjem različnih natečajev ipd.

Na tem mestu dodajam še en podporni element, ki ima pomembno vlogo pri razvoju Zasavja, to so **informacijsko-komunikacijske tehnologije**. Te so ključnega pomena za doseganje višje produktivnosti v javni upravi, malih ter srednje velikih podjetjih, saj tovrstne komunikacije predstavljajo osnovo za delovanje storitvenih in na znanju temelječih podjetij.

3.3.2 Gospodarstvo

Pri RCR-ju so pred izdelavo RRP-ja za obdobje 2007–2013 izdelali **analizo SWOT**, ki vključuje prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti za zasavsko gospodarsko območje.

Analitiki so med prednosti uvrstili: dobro delujoča hrbtenična podjetja s potencialom rasti podjetja oziroma možnostjo ustanavljanja novih podjetij, ustanovljene podporne institucije za razvoj podjetništva, pripravljenost večjih podjetij za investiranje v raziskave in razvoj, dobre odnose s poslovnimi partnerji na področju nekdanje republike Jugoslavije. Med slabosti oziroma pomanjkljivosti so RCR-jevi analitiki, podobno kot jaz, prišteli nizko produktivnost, nepopolno prestrukturiranje, premajhno internacionalizacijo, slabo povezanost med podjetji in nepripravljenost podjetij za zaposlovanje mladih izobraženih ljudi. Med priložnostmi Zasavja v prihodnosti je mogoče najti večjo internacionalizacijo, tako na evropskih kakor balkanskih trgih, učinkovito porabo evropskih sredstev za razvojne namene in samoiniciativnost mladih za razvoj podjetništva v regiji. Predvsem zadnje je nujno potrebno, če želimo, da bi Zasavje spet postalo povprečno razvita slovenska regija in ne bi še naprej nazadovalo, tako, kot se to izrazito dogaja v zadnjih 15 letih.

Omenimo še največje nevarnosti, ki grozijo Zasavju v naslednjih petih letih. Mednje štejemo pomanjkanje tujih vlaganj, ki je posledica slabe prepoznavnosti in konkurenčnosti. Poleg tega je zaskrbljujoče tudi stanje pri privatizaciji velikih podjetij, zelo malo je tudi pobud civilne iniciative na področju ekologije, še posebej pa zna Zasavce prizadeti dejstvo, da tretja razvojna os, ki bo povezovala slabo razvite predele Slovenije, ne bo šla skozi Zasavje, ampak naj bi ga obšla prek Laškega na vzhodu.

Osnovni cilj zasavskega gospodarstva kljub zgoraj omenjeni in predstavljeni analizi ostaja isti, kot je bil že v preteklem RRP-ju. To je povečanje števila delovnih mest in ustanovitev novih podjetij. Našteta cilja sta seveda vzajemna. Lahko bi celo trdili, da je ustanovitev novih podjetij eden najbolj ključnih ciljev za Zasavje, saj je bilo gospodarstvo do začetka devetdesetih let 20. stoletja odvisno predvsem od velikih podjetij (rudnikov, tekstilnih obratov, strojnih in energetske tovarn ...), danes pa so ta podjetja že na smetišču zgodovine. Tako je bilo treba že v preteklosti veliko sredstev investirati v prestrukturiranje in ustanavljanje novih delovnih mest, ki pa bo trajalo še naprej, saj le razvoj in nova visokotehnološko razvita podjetja lahko zmanjšajo vrzel, ki je nastala ob tranzicijskem prehodu iz socializma v kapitalizem, ob prestrukturiranju iz rudarsko-energetskega območja v storitveno ter na znanju temelječo družbo oziroma transformaciji iz velikih industrijskih v mala storitvena podjetja.

Pri uresničevanju glavnih gospodarskih ciljev RRP 2007-2013 definira več programov, s pomočjo katerih bi s koncem programa prišli do zelenih programov. Prvi program je namenjen malim, srednjim in velikim podjetjem v regiji. Na eni strani je pomoč namenjena že obstoječim podjetjem in s tem predvsem **ohranjanju delovnih mest** ter čim **hitrejšemu razvoju**, na drugi strani pa so sredstva namenjena tudi kot pomoč pri ustanavljanju podpornega okolja pri odpiranju novih podjetij in novih delovnih mest, saj se je treba zavedati, da se je v zadnjih 14 letih v Zasavju zaprlo kar 13.300 delovnih mest (RRP 2007-2013, 2007, str. 20-22). Po mnenju snovalcev RRP-ja bi bilo mogoče doseči zastavljene cilje iz prvega programa v primeru ureditve industrijsko-obrtnih con na Lokah pri Kisovcu, v Potoški vasi in Trbovljah, poleg tega pa bi bilo treba zagotoviti tudi sofinanciranje začetnih investicij v novo nastala podjetja ter potrebne vire za razvoj tehnološkega podjetništva v regiji.

Drugi program na področju gospodarstva govori o tako imenovani **internacionalizaciji** in **vlaganjih v tehnološki razvoj**, na podlagi katerih bi prišli do večje konkurenčnosti podjetij v regiji. Na tem področju je Zasavje zaostalo v primerjavi s Slovenijo, saj se izvoz podjetij iz regije v preostale slovenske regije znižuje, poleg tega pa je izvoz malih podjetij, na podlagi katerih bo gospodarstvo v prihodnosti temeljilo, zanemarljivo majhen. Tako RRP predlaga tri ukrepe, s pomočjo katerih bi se stanje na področju tehnološkega napredka izboljšalo. Prvi je večji pomen investicij v tehnološki razvoj, drugi je priprava in usposobitev obstoječih podjetij za prijave za javne razpise, tretji ukrep pa zajema pridobitev sredstev s strani EU.

Naslednji program, ki podpira gospodarsko prioriteto, so **investicije v nove vire energije**. Program je namenjen obstoječi Termoelektrarni Trbovlje 2, ki je zastarela, poleg tega pa bo po zaprtju Rudnika Trbovlje - Hrastnik ostala brez osnovne surovine – rjavega premoga. Na tem mestu RRP kot alternativni predlaga **izgradnjo plinsko-parne elektrarne** ali **izgradnjo termoelektrarne na trda goriva**, med katerima bi se morali v Zasavju odločiti, če bi želeli v prihodnosti ohraniti delovna mesta ter pomemben vir energije.

Četrty program na področju gospodarstva se usmerja v **kadrovsko prestrukturiranje delavcev** Rudnika Trbovlje - Hrastnik. Za presežne delavce, ki jih je bilo leta 2006 v podjetju še 848, RRP ponuja izobraževanje, s pomočjo katerega bi se delavci prekvalificirali in tako s pomočjo Zavoda za zaposlovanje lažje našli novega delodajalca. Alternativno k obstoječi možnosti za presežne delavce predstavljajo pasivne oblike upokojevanja, kot so predčasno upokojevanje, čakanje na delo doma, dokup let ipd. Zadnja možnost za presežne delavce rudnika pa je prezaposlitev oziroma samozaposlitev. Prezaposlitev je vprašljiva zaradi specifičnosti rudarskega poklica, poleg tega pa so zanjo potrebna tudi sredstva, ki jih novi delodajalec prejme kot pomoč pri zaposlitvi presežnega delavca Rudnika Trbovlje - Hrastnik. Samozaposlitev je realna možnost, a se znova poraja vprašanje sredstev, znanja in motivacije pri subjektu, ki želi odpreti svoje podjetje.

Kot zadnji program na področju gospodarstva pa RRP izpostavi **spodbujanje razvoja turizma**. Ta je v zadnjem desetletju povsem zastal in bi ga bilo treba obuditi. RRP cilja na razvoj tako imenovanega **kulturnega turizma z vključevanjem kulturne dediščine, ohranjanje naravne dediščine** (rudarska dežela) **za trajnostni turistični razvoj**, regijsko povezovanje v različnih projektih, nove investicije v infrastrukturo in široko promocijo. Če bi se vse našteje komponente uspele uskladiti, bi bil uspeh zagotovljen na področju, ki v Zasavju ni bilo nikoli preveč uspešno zaradi industrijske preteklosti.

3.3.3 Razvoj človeških virov in podpornega okolja

Za razvoj zasavske regije je zelo pomemben razvoj človeških virov. V preteklosti je Zasavje veljalo za močno **(fizično) delovno področje**, danes pa je, kot sem že večkrat poudaril, v fazi prestrukturiranja, ko je treba nadomestiti 13.300 zaprtih delovnih mest v zadnjih 14 letih (RRP 2007–2013, 2007, str. 20–22). Na tem področju je bilo treba v preteklosti izvesti številne programe, da se je v istem obdobju na novo odprlo 9.500 delovnih mest (RRP 2007–2013), ki so večinoma temeljila na predelovalni in trgovinski dejavnosti, poleg tega pa tudi na storitvah. V nadaljevanju navajam programe, ki so namenjeni razvoju človeških virov in podpornega okolja tudi v naslednjih petih letih in ki naj bi še znižali stopnjo registrirane brezposelnosti v Zasavju ter nadomestili še preostala izgubljena delovna mesta.

Prvi program RRP-ja 2007–2013 govori o **povečanju prilagodljivosti podjetij**, v katerem ključno vlogo odigra **Sklad dela Zasavje**, ki skrbi za preprečevanje prehoda presežnih delavcev v odprto brezposelnost. V ta namen Sklad dela Zasavje pripravlja programe

kadrovskega prestrukturiranja za podjetja, delavnice za presežne delavce ter individualne zaposlitvene programe. Drugi ukrep pri večji prilagodljivosti podjetij je namenjen upravljavcem (menedžerjem), ki naj bi se izobrazili o uporabi vseh razpoložljivih resursov (kapital, delovna sila, tehnologija, znanje) ter njihovem usklajevanju, s čimer bi spoznali tudi razpoložljive možnosti svoje delovne sile. Ostali ukrepi, ki težijo k večji prilagodljivosti podjetij, pa so usmerjeni v sofinanciranje izobraževanja (štipendiranje) in sofinanciranje prve zaposlitve, s katero bi se podjetja približala svojim potencialnim kadrom.

Naslednji program je namenjen **povečanju zaposljivosti posameznikov**. Glavni cilj je do leta 2013 povečati število samozaposlitev presežnih delavcev za 250 in mladih, ki prvič iščejo zaposlitev, za 40. V ta namen je bilo že v preteklosti ustanovljenih in odobrenih veliko programov, ki so v sklopu Ljudske univerze v Zagorju, zasavskih srednjih šol in drugih izobraževalnih ustanov podpirali vsesplošno izobraževanje. To bo treba nadaljevati in še nekoliko okrepiti tudi v prihodnosti, poleg tega pa je treba presežne delavce in mlade, ki iščejo prvo zaposlitev, motivirati, informirati in usposobiti za izzive, ki jih čakajo na konkretnem delovnem mestu.

Tretji program na področju človeških virov je namenjen **vseživljenjskemu učenju in izobraževanju**. V ta namen RRP predvideva štiri ukrepe, med katerimi velja izpostaviti predvsem ustanovitev višje oziroma visoke strokovne šole ter **inštituta za »coaching«**. Ta je namenjen predvsem zaposlenim, ki bi s pomočjo coachinga spoznali moderno obliko organiziranosti delovanja podjetja, saj bi si z njim znali sami postaviti konkretne cilje, ki bi jih ob le občasnih spodbudah nadrejenih hitreje dosegli. Glede višje oziroma visoke strokovne šole pa velja poudariti, da je že RRP 2000–2006 kot cilj vseboval vzpostavitev institucije, a do zdaj ni bilo dovolj sredstev, kadrov in želje za izvedbo zahtevnega projekta.

Med programe s področja človeškega kapitala uvrščamo tudi **večjo socialno vključenost** zasvojenecv z drogami, prizadetih zaradi družinskih težav, invalidov ter slabo izobraženih ljudi. V ta namen naj bi se število zaposlenih s krajšim delovnim časom povečalo z zdajšnjih 7 % zaposlenih ljudi na 12 %, poleg tega pa naj bi se uvedle nove oblike zaposlovanja invalidov, ki že sicer uspešno delujejo v **Varstveno-delovnem centru**.

Kot najpomembnejši program na področju človeških virov in podpornega okolja je treba na koncu izpostaviti **dvig kakovosti življenja na vseh ravneh**. Prvi ukrep, s katerim se Zasavje v naslednjih letih namerava približati višji kakovosti življenja, je celostna skrb za razvoj mladih na športnem in kulturnem področju. Za tovrsten razvoj je treba zagotoviti športno, šolsko in drugo infrastrukturo. Poleg že naštetega pa z različnimi oblikami delovanja (mladinski centri ipd.) motivirati mlade, da se po končanem študiju vrnejo v regijo, v kateri so se razvijali, in jim na nek način zagotoviti ustrezna delovna mesta oziroma prostor v družbi, v kateri so odraščali.

Za starejše prebivalstvo je nujno potrebno še naprej skrbeti z regijsko bolnišnično oskrbo v Trbovljah, kjer bi bilo treba posodobiti in prenoviti nekatere oddelke splošne bolnišnice ali na novo zgraditi regijsko bolnišnico, kar je v strateškem planu do leta 2018, ter ustanovitev nekakšne negovalne bolnišnice, ki bi bila zaradi pričakovane višje povprečne starosti prebivalstva vez med akutnimi bolnišnicami in domovi za starejše občane. Poleg že naštetega pa bi bilo za vse prebivalce Zasavja pomembno, da bi jih z različnimi načini spodbujanja vključili v čim večje število društev in nevladnih organizacij ter s tem zapolnili njihovo življenje tudi v prostem času, obenem pa bi zaradi dosežkov pri tem delovanju pridobili tudi na znanju in samozavesti.

3.3.4 Okolje in prostor

Četrta prioriteta RRP-ja je skrb za okolje in prostor, ki na območju Zasavja predstavlja poseben problem. Prvi program znotraj te prioritete je namenjen **izboljšanju kakovosti bivanja**, ki bi Zasavcem prinesla boljše razmere za delo in bivanje, kar pa bi posledično pomenilo tudi manjši odliv ljudi v sosednje regije in več vloženega tujega kapitala. Kot ukrepa, s katerima naj bi izpeljali omenjeni program izboljšanja kakovosti bivanja, se največkrat omenjata ekološka sanacija največjih onesnaževalcev in postavitve čistilnih naprav v vseh treh zasavskih občinah. Največji onesnaževalci in obremenjevalci okolja so bili v preteklosti Rudnik Zagorje, RTH, TET 2, Cementarna Lafarge Trbovlje in druga energetska usmerjena podjetja. S sodobnimi metodami merjenja emisij in drugih izpušnih plinov ter težkih kovin pa naj bi se onesnaževanje občutno zmanjšalo, in tako bi bil narejen prvi korak k manjšemu obremenjevanju okolja v Zasavju.

Drugi in prav tako zelo pomemben program, ki ga predvideva RRP 2007–2013, pa govori o **trajnostni rabi prostora**. Cilja tega programa sta naslednja: sanacija degradiranih površin ter njihovo povečanje s 175 hektarov na 250 hektarov leta 2013, ponovna oživitev saniranih površin (s 310 hektarov na 400 hektarov leta 2013) ter investicije v to okolje.

3.3.5 Razvoj infrastrukture v regiji

Razvoj infrastrukture je, kot smo že omenili, vitalnega pomena za nadaljnji razvoj in hitro rast vsakega območja. Podobno velja tudi za Zasavje in v ta namen so snovalci RRP-ja 2007–2013 »infrastrukturno« prioriteto razdelili na tri programe. Prvi program temelji na razvoju **regionalne komunalne infrastrukture**. Glavni cilji so dokončna izgradnja sistema za oskrbo z zemeljskim plinom ter gradnja čistilnih naprav in kolektorskih sistemov v vseh treh zasavskih občinah, s čimer bi omejili eksternalije, ki nastajajo ob pretiranem kopičenju odpadkov.

Preostala dva programa sta izrazito prometno naravnana in sta usmerjena v **izboljšanje prometnih povezav in priključitev na tretjo razvojno os**. RRP 2007–2013 tako predvideva, da se bo na območju Zasavja do konca leta 2013 investiralo 30 milijonov evrov v sanacijo in izgradnjo tako lokalnih kakor regionalnih cest. Glede tretje razvojne osi pa lahko zaenkrat govorim le o strateškem vprašanju, ki naj bi bil realiziran do leta 2023. Kljub temu je treba

poudariti, da je strateški projekt tretje razvojne osi zelo pomemben za Zasavje, saj bi ga lahko približal ostalim slovenskim regijam. Ker naj bi po prvotnih podatkih tretja razvojna os potekala od Koroške prek Laškega do Posavja, je trenutna primarna naloga zasavskih predstavnikov v političnih krogih, da z argumenti in dokumentacijo prepričajo vlado k sprejetju spremembe trase tretje razvojne osi in vanjo vključijo tudi vsaj eno zasavsko občino.

3.3.6 Razvoj podeželja in spodbujanje kmetijstva ter gozdarstva v regiji

Za konec predstavitve RRP-ja 2007–2013 bom predstavil še programe s področja razvoja podeželja in spodbujanja kmetijstva ter gozdarstva. Prvi med njimi na področju Zasavja je **razvoj okolju prijaznega kmetovanja**, ki se nanaša predvsem na ohranitev že obstoječih kmetij in izboljšanje kakovosti pridelanih izdelkov. Drugi program je namenjen **izboljšanju strukture kmetijskih gospodarstev**, živilskopredelovalnih in drugih s kmetijstvom povezanih enot. V ta namen se izvajajo ukrepi povečanja velikosti kmetijskih zemljišč (povprečno s 600 ha na 700 ha leta 2013), specializacija kmetij v pridelovanje posameznih pridelkov, preusmerjanje v pridelovanje poljščin in drugih pridelkov, ki jih je mogoče relevantno pridelovati tudi na manjših površinah, ter **ohranjanje mladih ljudi na podeželju**.

Prav zadnji omenjeni segment, ki se tiče ljudi na podeželju, je tudi osrednji subjekt tretjega programa, ki govori o razvoju **človeških virov** – dvigu ravni usposobljenosti in povečanju zaposljivosti v kmetijstvu ter živilstvu. Osnovni cilj je doseči ustrezno izobrazbeno strukturo, kar pomeni čim boljše šolanje mladih, ter potem tudi ustrezno starostno strukturo kmetij, kar pomeni, da kmetijo na svoja pleča prevzamejo mladi, ki z znanjem skrbijo za nadaljnji razvoj posestva. Prav pri starostni strukturi se pogosto zaplete, ko gospodar svoje kmetije noče predati mlajšim, zaradi svoje prevelike navezanosti in odvisnosti, ali pa je razlog v odhodu mladih izobraženih ljudi s podeželja, kar pomeni, da gospodar nima naslednika, to pa sčasoma pomeni propad kmetije in manjše število ljudi na podeželju.

Trženje produktov podeželja, povezovanje kmetov za učinkovitejšo uporabo opreme in oblikovanje skupne ponudbe je naslednji program, ki je po mojem mnenju eden izmed pomembnejših na področju razvoja podeželja in spodbujanja kmetijstva. Konkurenca kmetijstva je neizprosna in s tega stališča je nastop malih kmetov na trgu milo rečeno podvig. V ta namen je treba oblikovati skupno ponudbo večjega števila ponudnikov na lokalnem oziroma regionalnem trgu, saj lahko mali kmetje le tako »preživijo«. Poleg tega pa je treba razviti tudi mrežo različnih tržnih poti, ki vodijo od proizvajalca do prodajalca.

3.4 Regionalni razvojni program zasavske regije 2007–2013 – predstavitev finančne konstrukcije

V nadaljevanju bom predstavil finančno konstrukcijo RRP-ja 2007–2013. Vsi projekti, ki naj bi bili izvedeni v sklopu RRP-ja 2007–2013, so ovrednoteni na **okoli 730 milijonov evrov**. Iz tabele 11 je razvidno, koliko sredstev bo RRP 2007–2013 namenil posamezni prioriteti ter kdo so glavni viri financiranja RRP-ja 2007–2013.

Tabela 11: Sredstva, namenjena prioritetam, v RRP-ju 2007–2013

RRP zasavske regije 2007–2013 (prioritete)	Skupna finančna sredstva (v EUR)	Sredstva EU in RS (v EUR)	Sredstva zasavskih občin (v EUR)	Ostala sredst. (zasebni viri ipd.) (v EUR)
Razvoj podpornih institucij in promocija regije	4.000.000	3.500.000	0	500.000
Gospodarstvo	415.261.727	157.759.564	7.901.578	249.600.585
Razvoj človeških virov in podpornega okolja	102.133.775	50.827.258	7.801.148	43.505.369
Okolje in prostor	30.633.395	13.933.801	834.794	15.864.800
Razvoj infrastrukture	158.515.369	80.776.839	23.395.425	54.343.105
Razvoj podeželja, kmetijstva in gozdarstva v regiji	19.656.000	14.351.800	587.800	4.716.400
SKUPAJ	730.200.266	321.149.261	40.520.745	368.530.258

Vir: Regionalni razvojni program 2007–2013, 2007, str. 122–123.

Kot je razvidno iz Tabele 11, bo polovico sredstev za izvedbo projektov iz RRP 2007–2013 sofinanciral zasebni sektor, 44 % finančnih sredstev naj bi prispevali EU s svojimi strukturnimi skladi in Republika Slovenija, le 6 % denarja pa bodo v skupne projekte RRP-ja 2007–2013 prispevale zasavske občine.

Med konkretnimi projekti zaradi visokega finančnega vložka izstopa predvsem **izgradnja plinsko-parne elektrarne oziroma termoelektrarne na trda goriva**, ki naj bi nadomestila zastarelo Termoelektrarno Trbovlje 2. Vrednost projekta je ocenjena na okoli 280 milijonov evrov. Izveden naj bi bil predvsem s pomočjo zasebnih virov financiranja (70 %), kot je javno-zasebno partnerstvo, preostali del pa naj bi z vložkom pokrili iz državnega proračuna in s sredstvi EU. Omenimo še dva projekta, ki sta zelo pomembna in finančno velik zalogaj za Zasavje. Prvi je **priključitev na tretjo razvojno os**, ki je strateški cilj Zasavja in naj bi v prihodnosti prinesla velike prednosti regiji. V ta namen RRP 2007–2013 predvideva investicije v višini 75 milijonov evrov v pripravo dokumentacije, zemljišč, izgradnjo potrebne prometne infrastrukture, obcestnih podjetij in drugih dejavnosti na področju razvijanja povezovanja na tretjo razvojno os. Kot zadnji večji in izstopajoči projekt pa omenimo **gradnjo nove regijske bolnišnice**, ki naj bi bila zaključena do leta 2018 in naj bi nadomestila obstoječo bolnišnico v Trbovljah. V ta namen naj bi po predvidevanjih RRP-ja 2007–2013 investirali slabih 20 milijonov evrov.

3.5 Pogled v prihodnost in možnosti nadaljnjega razvoja Zasavja

V zadnjem delu bom poskušal predstaviti prihodnje delovanje RCR-ja in možnosti, ki jih bo imelo Zasavje v prihodnjih letih. Po besedah **Staše Baloh Plahutnik** (2008), ki je vodja Podjetniškega inkubatorja v RCR-ju, bo njihovo delovanje še naprej temeljilo na ustvarjanju javnega dobrega v interesu vseh prebivalcev Zasavja. Da bi konkretno prišli do uspešnih rezultatov, pa je treba v Zasavju najprej do konca izpeljati prestrukturiranje gospodarstva. Osnovni cilj je vzpostavitev čim večjega števila novih podjetnikov, ki bi zapolnili praznino po zaprtju rudnikov, poleg tega pa tudi pomoč pri socialnih težavah Zasavcev (predčasno upokojevanje, nefleksibilna delovna sila) in s tem povezanimi ukrepi ter pomočmi. Na tem področju bo RCR poskušal čim več upravljati z razpoložljivimi človeškimi viri, ki bi želeli v prihodnjih letih v različnih oblikah sodelovati z njim.

Od konkretnih dejavnosti RCR-ja je Plahutnikova v osebem pogovoru (2007) poudarila razvoj **Lokalnega podjetniškega centra** (v nadaljevanju LPC), ki naj bi začel v obdobju do leta 2013. V njem naj bi se zbirali posamezniki, ki bi v center prišli s poslovno idejo. RCR pa bi jim nato pomagal pri ustanovitvi podjetja in kasneje pri prvih poslovnih korakih. Ob vprašanju, zakaj bi poleg že obstoječega podjetniškega inkubatorja razvili še LPC, je Plahutnikova dejala, da je v Zasavju nujno čim več investirati v podjetništvo, saj **ima regija najmanjše število podjetnikov na 1.000 prebivalcev v Sloveniji v letu 2006**. Po podatkih Prodana in Murovceve (2007, str. 131-132) je v Sloveniji 49 podjetij na 1.000 prebivalcev, v Zasavju pa le 31. Poleg že naštetega deficita v primerjavi z republiškim povprečjem pa je Plahutnikova dejala, da tudi struktura zasavskih podjetij ni najboljša. S tem je mislila predvsem na pomanjkanje visokotehnološko razvitih podjetij, ki jih je v Zasavju občutno premalo. Želja je seveda, da bi se sodobna tehnološko razvita podjetja razvijala v Zasavju, a realnost je po njenih besedah v razvoju vseh vrst podjetništva, predvsem pa v obrtniški obliki (samostojnih podjetnikov). LPC bi tako širil podjetništvo v zasavski regiji, člani LPC-ja pa bi bili podprti s strani RCR-ja pri svojem začetnem delovanju, iskanju poslovnih prostorov ipd. Članstvo v LPC-ju bi po besedah Plahutnikove moralo trajati vsaj tri leta, saj neizkušeni podjetnik potrebuje določen čas, da se spozna s poslovnimi procesi. Poleg LPC-ja pa je v načrtu tudi nadaljnje širjenje mrežnega inkubatorja v Trbovljah, ki ga že zdaj gradi RCR. Njegov hiter razvoj pri RCR-ju pričakujejo predvsem po tem, ko naj bi se (leta 2015) dokončno zaprl Rudnik Trbovlje - Hrastnik.

Na področju okolja in prostora mi je Plahutnikova v pogovoru dejala, da si bo RCR z vsemi močmi prizadeval odpraviti vse eksternalije, ki sta jih v preteklih desetletjih oziroma, bolje rečeno, stoletjih napravila Rudnik Zagorje in Rudnik Trbovlje - Hrastnik. V povezavi s tem so v RRP-ju navedeni številni podrobni ukrepi, ki zajemajo zmanjšanje onesnaževanja okolja, sanacijo degradiranih površin, nadaljnjo skrb za zapuščene rudniške rove in nov prostorski plan. Pri tem mi je sogovornica povedala tudi, da bi bilo smiselno v Zasavje pridobiti **čim več javno-zasebnih partnerstev** (v nadaljevanju JZP), ki bi lahko uspešno sofinancirala večje projekte, za katere v občinskih proračunih ni dovolj sredstev. Primer takšnih projektov so

gradnje zmogljivejših čistilnih naprav, kakršno so na primer v Sloveniji že zgradili v Kranjski Gori. JZP je vsekakor zanimiv način pridobivanja prepotrebnih sredstev, vendar po mnenju snovalke RRP-ja za obdobje 2007–2013 ni realno pričakovati velikega zanimanja za tovrstno investiranje večjih projektov v Zasavju. Razlogi so predvsem v majhnosti in nedostopnosti regije ter njeni »neatraktivnosti«. S tem misli predvsem na to, da zasebni investitor svojih želja ne bi mogel popolnoma izkoristiti z velikim dobičkom na dolgi rok.

V zadnjem delu je omenila še nekaj konkretnih projektov, s katerimi se bo RCR soočil v naslednjih letih do konca RRP za obdobje 2007–2013. Najbolj zanimivo bo v prihodnjih letih spremljati dogajanje z morebitnim priključkom Zasavja na tretjo razvojno os. Ta naj bi bila v Državnem lokacijskem načrtu ena izmed osrednjih prioritet za obdobje med leti 2007 in 2023. Največjo negotovost zaenkrat poraja vprašanje, kje naj bi potekala trasa omenjene prometne povezave. Po prvotnih podatkih naj bi prometnica povezovala Koroško in Belo Krajino, konkretno pa naj bi obšla Zasavje prek Laškega, ki pa po besedah Plahutnikove ni zainteresirano za prisotnost tretje razvojne osi, saj ta ne bi pozitivno vplivala na razvoj termalnega turizma, ki je v zadnjem desetletju v občutnem vzponu. Poleg tega tudi ne bi imela občutnega učinka na največje podjetje v občini, to je Pivovarna Laško, d. d., ki je že zdaj precej blizu slovenskemu avtocestnemu križu, ki poteka mimo bližnjega Celja. Po besedah predstavnice RCR-ja bo treba še v letošnjem letu počakati na ustrezno evalvacijo (vrednotenje) projekta, ki je po grobih ocenah Ministrstva za promet (2005) vreden blizu 1.000.000.000 EUR, nato pa bo na vrsti lobiranje, pri katerem RCR nima velikega vpliva, saj je v domeni obstoječih političnih strank in zastopnikov ljudstva (poslancev).

Ena izmed večjih želja, ki bi Zasavcem pomagala pri podjetniškem razvoju, je **ustanovitev podjetniške šole**, ki je bila predvidena že v RRP-ju za obdobje 2000–2006, a do njene realizacije predvsem iz finančnih razlogov ni prišlo. Po mnenju gospe Baloh Plahutnik tudi v prihodnje ni pričakovati dovolj zbranih sredstev za ustanovitev posebne šole za mlade podjetnike. Ti se bodo morali izobraževati v različnih zavodih: Gimnazija Trbovlje (ekonomska gimnazija), Ljudska univerza (višje strokovne šole). Na tem mestu lahko omenimo tudi dve novosti, ki naj bi se začeli uvajati v Zasavju, in sicer program Leonardo da Vinci – praksa za srednje šole, ki poteka podobno, kot na fakultetah potekajo študentske izmenjave Erasmus. Za mlade izobražene ljudi, ki končajo šolanje s šesto oziroma sedmo stopnjo izobrazbe, pa naj bi RCR po končanju fakultete pripravil program Podjetno v svet podjetništva. Njegov cilj je mlade pripraviti na vse izzive, ki jih prinaša podjetništvo, in s tem **zmanjšati število brezposelnih visoko izobraženih kadrov**, kar je izrazit trend po letu 2000.

Sklep

Z delom, ki se ga opravi in opisal v diplomski nalogi, sem spoznal, da zakonodajno področje Regionalnih razvojnih agencij v Sloveniji od leta 2005 ni ustrezno urejeno. Predvsem šepa zakonodaja na področju RRA, izrazito kritično pa je moje mnenje predvsem do Zakona o

spodbujanju skladnega regionalnega razvoja iz leta 2005 (ZSSR-1), ki je popolnoma oklestil in skoraj izpustil RRA kot subjekte, ki skrbijo za regionalni razvoj regij, ter večino pristojnosti prenesel na svet regije in regionalni razvojni svet. Moja kritika leti predvsem na to, da država s tem zakonom nekako poskuša večino pristojnosti prenesti na občine, ki pa seveda nimajo dovolj človeških in kapitalskih virov ter izkušenj, da bi lahko opravljale tovrstne naloge.

Edini smisel takšne zakonodaje vidim v tem, da bi se pri reševanju regionalnih problemov zmanjšalo število posrednikov, a sem mnenja, da bi občine zaradi politične vpletenosti najvišjih predstavnikov težko dosledno izpeljale regionalni razvoj, obenem pa bi bile podvržene nenehnim pritiskom poslovnih subjektov (podjetij), z druge strani pa bi imela nanje velik vpliv tudi država, ki po mojem mnenju ni dosledna in dovolj konkretna pri svojem delovanju, saj je na nek način v večjem dosedanem delu zgodbe o RRA odigrala dvojno vlogo (zakonodajalca in lastnika).

Zasavje je bilo od leta 1995 naprej podvrženo gromozanskim spremembam na področju gospodarstva, ki pa zaradi svoje kvantitete (obsežnosti) in neracionalnih odločitev nekaterih posameznikov v državnem, občinskem in tudi RCR-jevem vrhu niso bile v celoti izvedene do konca, kot je bilo predvideno leta 1995. V prihodnjih letih bo zato potrebnih še veliko inovativnosti in tolerantnosti vseh prebivalcev Zasavja.

Znanje je dobrina, ki je cenjena povsod po zahodnem razvitem svetu in ni le v domeni ozkega sklopa »privilegirancev«. V Zasavju znanje skozi stoletja v veliki meri ni bilo nujno potrebno, zato je treba s procesom prestrukturiranja ljudi iz industrije v storitvene in na znanju temelječe dejavnosti spremeniti tudi njihove vsakdanje vrednote. Njihova renta je bila nekoč odvisna od fizičnih zmogljivosti in opravljanja vsakodnevnih norme pri delu v rudniku ali tovarni, danes pa seveda ni več tako. Osnovni vir uspešnega delovanja je v znanju, prilagodljivosti, iskrenosti in, nenazadnje, iznajdljivosti, pri korelaciji naštetih sposobnosti pa bi moral po mojem mnenju večjo vlogo odigrati RCR.

Poleg tega se bo moralo Zasavje nujno soočiti tudi z velikim »begom možganov« v večja središča. Ta problem je še posebej pereč po letu 2000, ko se je število brezposelnih ljudi s sedmo stopnjo izobrazbe v regiji več kot podvojilo. Razlog je predvsem v tem, da prestrukturiranje ni bilo izvedeno korektno in po načrtih. Po mojem mnenju bi moral RCR na tem področju začeti sodelovati na eni strani z različnimi visokošolskimi zavodi in na drugi strani s tehnološkimi podjetji, ki te kadre potrebujejo, saj bi le vez med obema subjektoma lahko znižala stopnjo izobraženih brezposelnih ljudi v Zasavju ter morda celo omejila odhod izobraženih v večja središča (npr. v Ljubljano). Tako pa se dandanes dogaja, da zahtevna dela v zasavskih podjetjih opravljajo ljudje z nižjo stopnjo izobrazbe, zaradi stroškov, ki jih višje izobraženi prinašajo ob izplačilu mesečnih prejemkov zaposlenim. Tako jim ostaneta le dve

možnosti: brezposelnost (kljub ustrezni izobrazbi) ali odhod na delo v večje središče (Ljubljana, Celje).

Druga dva instrumenta, ki sta po mojem mnenju ključna za hitrejši razvoj, pa sta na nek način povezana. Podjetništvo je namreč precej odvisno od (tujega) kapitala, saj zasavskega primanjkuje, predvsem na področju investicij, kjer močno zaostaja za republiškim povprečjem. Podjetništvo je seveda ena izmed možnosti za nadaljnji razvoj Zasavja, a morajo biti ti podjetniki soočeni tudi z realnostjo in zaposlovanjem drugih ljudi, kar pa v Zasavju v zadnjem obdobju ni v njihovem interesu. Zato bi bila lahko vloga RCR-ja tudi na tem področju delovanja ključna, saj bi lahko z različnimi pomočmi in olajšavami pri zaposlovanju podjetnike spodbudili, da zaposlijo nove delavce, in s tem bi se še nekoliko znižala stopnja brezposelnosti v Zasavju. Kar se tiče tujega kapitala, pa je ta zelo pomemben predvsem za velika zasavska podjetja, ki na globalnem trgu težko konkurirajo brez pomoči večjih igralcev na trgu, saj so primerjalno z njimi seveda manjša. Tuji kapital je seveda zelo pomemben predvsem pri izgradnji večjih investicij (denimo, čistilnih naprav ali novega obrata termoelektrarne na trda goriva), še posebej pa bi bil dobrodošel na področju JZP-jev, ki jih v Zasavju do zdaj niso poznali.

Literatura in viri

1. Baloh Plahutnik, S. (2007). Mrežni inkubator v Zasavju. *Razvoj*, september, 3, 4–5.
2. Baloh Plahutnik, S.: *Pogovor z vodjo Podjetniškega inkubatorja v Regionalnem centru za razvoj, d.o.o.*, november 2007.
3. Garantini, T.: *Pogovor z direktorjem in družbenikom Regionalnega centra za razvoj, d.o.o.*, maj 2008.
4. Gerič, R. (odgovorni urednik). (2008, 15. maja.) *Odmevi* [televizijska oddaja]. Ljubljana: RTV Slovenija.
5. IBon [*Info bon, registri in poslovne informacije, d. o. o.*]. Najdeno 2. junija 2008 na spletnem naslovu <http://www1.ibon.com/>
6. Interna gradiva/dokumenti Regionalnega centra za razvoj, Zagorje.
7. Jančič, D. (2006, 27. novembra). Rudnik vpnimo v razvoj regije. *Finance*, str. 22.
8. Kavaš, D., Bevc, M. & Gulič, A. (2000). *Priprava strokovnih podlag za strategijo regionalnega razvoja*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
9. Kavaš, D. & Majcen, B. (2005). *Razvoj orodij za oblikovanje in spremljanje politike regionalnega razvoja*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja, Center za mednarodno konkurenčnost, Urbanistični inštitut Republike Slovenije.

10. Kavaš, D., Majcen, B. & Stanovnik, P. (2006). *Investicijske prioritete Republike Slovenije v obdobju 2007–2013*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja in Ekonomski inštitut pravne fakultete.
11. Kranjec, S. (2006a, 27. novembra). Po kazalcih v drugi polovici. *Finance*, str. 19.
12. Kranjec, S. (2006b, 27. novembra). Podjetniki so uspešni. *Finance*, str. 21.
13. Kranjec, S. (2006c, 27. novembra). Razvojni zaostanek se povečuje, *Finance*, str. 18.
14. Kranjec S. (2006d, 27. novembra). Z dobičkom, a kljub temu šibki, *Finance*, str. 18 in 19.
15. Martinčič, R. (2007). Se zavedamo pomena socialnega kapitala?, *Razvoj*, december, 4, 23.
16. Orožen, A.: *Pogovor z direktorjem podjetja Dewesoft, d. o. o.*, april 2008.
17. Pečar, J. (2006). *Regije 2006 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah*. [Delovni zvezek 15/2006]. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
18. Pobljšaj, D. & Rozina, R. (2007). Veliki projekti zasavske sedemletke. *Razvoj*, marec, 4–5.
19. Pravilnik o organizaciji in pogojih za opravljanje nalog regionalne razvojne agencije. (2004). *Uradni list RS* (št. 110/2004, 11. oktobra 2004).
20. Pravilnik o organizaciji in pogojih za opravljanje nalog regionalne razvojne agencije. (2000). *Uradni list RS* (št. 111/2000, 1. decembra 2000).
21. Pravilnik o spremembah Pravilnika o organizaciji in pogojih za opravljanje nalog regionalne razvojne agencije. (2001). *Uradni list RS* (št. 44/2001, 1. junija 2001).
22. Prodan, I. & Murovec, N. (2007) Podjetništvo in tehnološko podjetništvo v zasavski regiji: pomen, stanje in spodbujanje. *IB Revija*, (3-4), 128-139.
23. Regionalni razvojni program zasavske regije 2007–2013 [Regionalni center za razvoj, d. o. o.]. Najdeno 2. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.rcr-zasavje.si/rp2>.
24. Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih 2007–2023 [Vlada Republike Slovenije, Ministrstvo za promet]. Najdeno 2. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.mzp.gov.si/fileadmin/mzp.gov.si/pageuploads/06resolucija_nacprog0723_1910.pdf.
25. Richardson, H. W. (1973). *Regional Growth Theory*. London: McMillan Press.
26. Senjur, M. (2002). *Razvojna ekonomika, teorije in politike gospodarske rasti in razvoja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

27. SI-Stat podatkovni portal. [*Statistični urad Republike Slovenije*]. Najdeno 30. aprila 2008 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/pxweb/dialog/statfile2.asp>.
28. Spletne strani Državnega portala Republike Slovenije ISPO [*Vlada Republike Slovenije, Ministrstvo za javno upravo*]. Najdeno 2. junija 2008 na spletnem naslovu <http://e-uprava.gov.si/ispo/index.jsp>.
29. Spletne strani Regionalnega centra za razvoj Zagorje. [*Regionalni center za razvoj, d. o. o.*]. Najdeno 4. junija 2008 na spletnem naslovu <http://www.rcr-zasavje.si/>.
30. Spletne strani Rudnika Zagorje v zapiranju. [*RZVZ, d. o. o.*]. Najdeno 6. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.rudnik-zagorje.si/>.
31. Spletne strani Službe Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko. [*Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko*]. Najdeno 7. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.svlr.gov.si/>.
32. Spletne strani Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje [*Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje*]. Najdeno 2. junija 2008 na spletnem naslovu <http://www.ess.gov.si/>.
33. Strmšnik, I.: *Pogovor z namestnikom direktorja Službe Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko*, december 2007 & maj 2008.
34. Zakon o postopnem zapiranju Rudnika Trbovlje – Hrastnik in razvojnem prestrukturiranju regije. (2000). *Uradni list RS* (št. 61/2000, 6. julija 2000).
35. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, ZSRR. (1999). *Uradni list RS* (št. 60/1999, 29. julija 1999).
36. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, ZSRR-1. (2005). *Uradni list RS* (št. 93/2005, 21. oktobra 2005).
37. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, ZSRR. (2003). *Uradni list RS* (št. 56/2003, 13. junija 2003).
38. Zakon o zagotavljanju sredstev za zaprtje rudnikov rjavega premoga Zagorje, Senovo ter Kanižarica. (1995). *Uradni list RS* (št. 1/1995, 10. januarja 1995).

Priloga: Seznam uporabljenih kratic

BDP	bruto domači proizvod
EU	Evropska unija
GZS	Gospodarska zbornica Slovenije
iBon	InfoBON, d. o. o.
IRO	indeks razvojne ogroženosti
JZP	javno-zasebno partnerstvo
LPC	lokalni podjetniški center
NASA	National aeronautics and space administration
NUTS	Nomenclature of territorial units for statistics
RCR	Regionalni center za razvoj, d. o. o.
RRA	regionalna razvojna agencija
RRP	regionalni razvojni program
RS	Republika Slovenija
RTH	Rudnik Trbovlje - Hrastnik, d. o. o.
RZVZ	Rudnik Zagorje v zapiranju, d. o. o.
SKTE	Standardna klasifikacija teritorialnih enot
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats
TET 2	Termoelektrarna Trbovlje 2, d. o. o.
ZPZRTH	Zakon o postopnem zapiranju Rudnika Trbovlje - Hrastnik in razvojnem prestrukturiranju regije
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZSRR	Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja